

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Yüksek Lisans Programı

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE METİN
SEÇİMİ: YENİ HİTİT B1 DÜZEYİ**

Ekin Özcan

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE METİN SEÇİMİ: YENİ HİTİT
B1 DÜZEYİ

Ekin Özcan

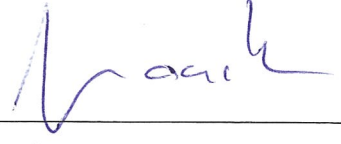
Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Ekin ÖZCAN tarafından hazırlanan “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi: Yeni Hitit B1 Düzeyi” başlıklı bu çalışma, 27 Mayıs 2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Fatma AÇIK (Başkan)

Doç.Dr. Mustafa DURMUŞ (Danışman)

Doç.Dr. Sema ASLAN DEMİR

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr. Yunus KOÇ

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

24/06/2019

Ekin ÖZCAN

¹"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

*Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Doç. Dr. Mustafa DURMUŞ danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

10/05/2019

Ekin ÖZCAN

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleriyle bana yol gösteren değerli danışmanım Doç.Dr.Mustafa DURMUŞ'a göstermiő olduğu özveri ve yardımlarından dolayı sonsuz saygı ve teőekkürlerimi sunuyorum.

Tez çalışmam süresince desteğini esirgemeyen, beni mitlendiren tüm dost ve arkadaőlarım ve maddi manevi destekleriyle her zaman yanımda olan aileme, özellikle de beni her daim cesaretlendiren anneme sonsuz teőekkürler.

ÖZET

[ÖZCAN, Ekin]. [*Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi: Yeni Hitit B1 Düzeyi*], Yüksek Lisans Tezi, Ankara, [2019].

Bu tez çalışmasında amaç, yabancılarla Türkçe öğretimi amaçlı kullanılan **Yeni Hitit 2**'nin okuma becerilerine ilişkin bölümlerini değerlendirmektir. İlk olarak bu değerlendirmeyi yapmak adına, “*okuma ünitelerini/etkinliklerini değerlendirmeye yönelik kontrol listesi*” hazırlanmıştır. Bu bağlamda **Yeni Hitit 2**'nin okuma becerileri ile ilgili bölümleri, hazırlanan kontrol listesindeki maddeler, ilgili bölüme yönelik yapılan gözlemler ve elde edilen sayısal girdiler üzerinden incelenmiştir. Bu incelemede ulaşılan sonuçlar göstermektedir ki, **Yeni Hitit 2**'de en çok *diyalog* yer alırken diğer metin türleri yeterince yer almamaktadır. Metinlerin konuları gerçek yaşamdaki durumlara kısmen uygundur. Hedef grup açısından metinler okunabilir. İçerik ve sunuluş biçimleri açısından metinlerin geliştirilmesinin gerekliliği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Metin Türleri, Avrupa Ortak Başvuru Metni ve Metin

ABSTRACT

[ÖZCAN, Ekin]. [*The Selection of Texts in Teaching Turkish as a Foreign Language: Yeni Hitit B1*], Master's Thesis, Ankara, [2019].

The aim of this thesis is to evaluate the reading skills of the book **Yeni Hitit 2** used for teaching Turkish to foreigners. In order to make this assessment, firstly “the control list for evaluating reading units/activities” is prepared. In this regard, the chapters of **Yeni Hitit 2** related to reading skills are examined through the items in the control list that prepared, the observations made in the relevant section and the numerical inputs obtained. The outcomes of these results show that while informative texts in **Yeni Hitit 2** are mostly used as a text style, other text types are not sufficiently involved. The subjects of the text are partly suited to real-life situations. Texts are legible for the target group. It is thought that the texts should be developed in terms of content and presentation style.

Key Words

Teaching Turkish as a foreign language, Text types, The Common European Framework and text

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
TABLOLAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1
TEZİN KONUSU	2
TEZİN AMACI.....	2
TEZİN ÖNEMİ.....	3
ARAŞTIRMA SORULARI VE VARSAYIMLAR	3
YÖNTEM.....	4
SINIRLILIKLAR.....	4
VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÖLÇEKLER	4
1.BÖLÜM	5
METİN DİLBİLİMİ VE YABANCI DİL ÖĞRETİMİ.....	5
1.1. TÜMCE DİLBİLGİSİ-METİN DİLBİLİMİ.....	5
1.2. YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE METİN DİLBİLİMİ	7
2. BÖLÜM	8
YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE DÖRT TEMEL BECERİ.....	8
2.1. OKUDUĞUNU ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME BECERİSİ.....	8
2.2. YAZILI ANLATIM BECERİSİ	14
2.3. DUYDUĞUNU ANLAMA BECERİSİ.....	15
2.4. SÖZLÜ ANLATIM BECERİSİ.....	16

3. BÖLÜM	17
YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE METİN TÜRLERİ	17
3.1. ÖZGÜN (OTANTİK) METİNLER	19
3.2. ÖZGÜN OLMAYAN METİNLER	20
3.2.1. Sadeleştirilmiş Yazınsal Metinler	21
4. BÖLÜM	23
AVRUPA ORTAK BAŞVURU METNİ'NE GÖRE OKUMA METİNLERİ.....	23
5. BÖLÜM	32
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE METİN SEÇİMİ	32
5.1. İÇERİKSEL UYGUNLUK.....	34
5.2. İŞLETEBİLİRLİK.....	34
5.3. OKUNABİLİRLİK	35
5.4. ÇEŞİTLİLİK	35
5.5. ÖZGÜNLÜK.....	36
5.6. SUNULUŞ.....	37
6. BÖLÜM	39
YÖNTEM.....	39
6.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	39
6.2. EVREN.....	41
6.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	41
6.4. VERİ ÇÖZÜMLEME TEKNİKLERİ.....	41
7. BÖLÜM	43
BULGULAR, TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME	43
7.1. YENİ HİTİT 2 B1 KİTABINDAKİ METİNLERİN TEMEL ÖZELLİKLERİ .	43
7.1.1. Metinlerin Tür Özellikleri	44
7.1.1.1. Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Hazırlanan Kitaptaki Metinlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı	45
7.1.1.2. Metinlerin Özgünlük Açısından Özellikleri.....	46
7.1.1.3. Metinlerin İçeriksel Uygunluğu.....	48
7.1.1.4. Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Hazırlanan Kitaptaki Metinlerin Konulara Göre Dağılımı	49

7.1.1.5. Okuma Ünitelerini/Etkinliklerini Değerlendirmeye Yönelik Kontrol Listesindeki Metinlere İlişkin İfadeler ve Ele Alınan Kitabın Bu Kontrol Listesindeki İfadelere Göre Değerlendirilmesi	50
SONUÇ VE ÖNERİLER	52
KAYNAKÇA	56
EK 1. Etik Kurul İzin Muafiyeti Formu	59
EK 2. Tez Orjinallik Formu	61
EK-3. Turnitin Benzerlik İndeksi.....	63

KISALTMALAR DİZİNİ

AOBM: Avrupa Ortak Başvuru Metni

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. AOBM Ortak Yetenek Düzeyleri – Özdeğerlendirme Çizelgesi.....	23
Tablo 2. Dış Bağlamda Kullanım: Betimleyici Kategoriler.....	24
Tablo 3. AOBM Genel Okuduğunu Anlama	25
Tablo 4. AOBM Yazışmaları Okuma	26
Tablo 5. AOBM Yönlendirme İçin Okuma	26
Tablo 6. AOBM Bilgi ve Tartışma için Okuma.....	27
Tablo 7. AOBM Talimatları Okuma.....	27
Tablo 8. AOBM Metni İşleme	30
Tablo 9. Araştırma Modeli.....	40
Tablo 10. Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Hazırlanan Kitaptaki Metinlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı	45
Tablo 11. Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Hazırlanan Kitaptaki Metinlerin Özgünlük Açısından Biçimlere Göre Dağılımı.....	48
Tablo 12. Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Hazırlanan Kitaptaki Metinlerin Konulara Göre Dağılımı.....	49
Tablo 13. Okuma Ünitelerini/Etkinliklerini Değerlendirmeye Yönelik Kontrol Listesindeki Metinlere İlişkin İfadeler ve Ele Alınan Kitabın Bu Kontrol Listesindeki İfadelere Göre Değerlendirilmesi	50

GİRİŞ

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenimine ilgi artmaktadır. Öğretimin bu kadar yaygınlaştığı bu alanda öğretim materyallerine yönelik ihtiyaçlar da artmaktadır. Ders kitapları yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde varolan materyallerden birtanesidir. Türkçeyi öğretme amaçlı varolan bu ders kitapları hem öğretmen hem de öğrenciler için önemli bir öğretim materyalidir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanına yönelik oluşturulan ders kitaplarında, iletişim aracı olan dilin yansıtılması amaçlı birçok okuma metni bulunmaktadır. Günlük hayat metinler çevresinde dönmektedir. Okuma metinlerinin özelliği, öğrenme ve öğretme süreçlerinde kullanımı Türkçenin söz varlığı açısından anlaşılabilir olarak öğretimi önemlidir. Düşünce ve kültür aktarımı görevini yapan okuma metinleri bir ulusun dünya görüşünün, tarihinin, yaşayış biçiminin ve başka toplumlarla kurduğu ilişkilerin yansıtıcısıdır.

Okuma becerisine yönelik ders materyalleri için ölçüt koyma ve bu ölçütlere göre materyalleri oluşturma konusu üzerinde yeterince durulmamaktadır. Okuma becerisini geliştirmede okuma metinleri bir ihtiyaç analizi sonrasında oluşturulmalıdır.

Yabancı dillerin öğretiminde kullanılacak ve dört temel dil becerisini geliştirmeye yönelik olan materyallerin doğru seçiminin, öğrencilerin dil kazanımlarını güçlendireceği varsayımından hareketle bu araştırmada, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılması gereken materyaller arasında önemli bir yere sahip olan okuma metinlerinin hazırlanmasındaki problemler ele alınarak okuma metinlerinin nasıl oluşturulması gerektiği üzerinde çalışılmaktadır.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ve Avrupa Ortak Başvuru Metni'ne göre hazırlanan ders kitaplarından biri olan **Yeni Hitit 2**, Ankara Üniversitesi TÖMER Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından hazırlanmıştır. **Yeni Hitit 2** ders kitaplarında okuma – anlama, dinleme- anlama, konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesine yönelik çok fazla metin kullanıldığı görülmektedir. Öğretim malzemesi olan bu metinler yoluyla öğrenciler dilin öğreniminde dile yönelik farkındalık kazanmaktadırlar. Bu bağlamda tezde, yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanan **Yeni Hitit 2**'de bulunan B1 düzeyindeki okuma metinlerinin, öğretim düzeylerine göre türleri araştırılmaktadır.

Dilin yapısal özelliklerinin öğretiminde dört temel dil becerisinin kazandırılmasına yönelik, dilin dil bilgisini yansıtan metinler seçilmektedir. Bu nedenle tezde, **Yeni Hitit 2**, B1 düzeyinde, her üniteye yer alan dil bilgisi yapılarına uygun olarak seçilmiş okuma metinleri incelenmektedir. Sadece bütünsellik değeri taşıyan metinler çalışma kapsamına alındığı için, boşluk doldurma alıştırmalarına ve metin tamamlamaya yer veren metinler incelemeye alınmamaktadır.

Bu çalışmanın, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanına ve bu alan üzerine yapılan çalışmalara katkı sunabileceği beklenmektedir. Ayrıca nitelikli, ihtiyaca cevap veren, uygun türlerde seçilmiş okuma metinlerinin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin dil becerilerinin gelişmesine, öğrenim ortamlarının daha eğlenceli hâle gelmesine bununla birlikte eğitim ve öğretimin daha etkin olmasına katkıda bulunacağı beklenmektedir.

TEZİN KONUSU

Bu tez çalışmasında, **Yeni Hitit 2**, B1 düzeyi ders kitabındaki okuma metinlerinin türleri saptanacak ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde önemli rol oynayan metinlerin hangi niteliklere sahip olması gerektiği tartışılacaktır.

TEZİN AMACI

Bu tezin temel amacı, yabancı dillerin öğretiminde kullanılacak ve dört temel dil becerisini geliştirmeye yönelik olan materyallerin doğru seçiminin öğrenenlerin dil kazanımlarını güçlendireceği varsayımından hareketle yabancılara Türkçe öğretiminde okuma metinlerinin nasıl belirleneceği ve bu metinlerde bulunması gereken özelliklerdir. Buradan yola çıkarak tezde;

1. Yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanan **Yeni Hitit 2** ders kitabındaki B1 düzeyindeki okuma metinlerinin, B1 düzeyine göre türlerinin saptanması
2. Yabancılara Türkçe öğretimi alanında ders kitapları için seçilen okuma metinlerinin hazırlanma aşamasında karşılaşılan problemlerin saptanması ve bu metinlerde bulunması gereken niteliklerin (içeriksel vb.) belirlenmesi amaçlanmaktadır.

TEZİN ÖNEMİ

Bu tez çalışmasının Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanına ve bu alan üzerine yapılan çalışmalara katkı sunabileceği beklenmektedir. Ayrıca nitelikli, ihtiyaca cevap veren, uygun türlerde seçilmiş okuma metinlerinin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin dil becerilerinin gelişmesine, öğrenim ortamlarının daha eğlenceli hâle gelmesine bununla birlikte eğitim ve öğretimin daha etkin olmasına katkıda bulunacağı beklenmektedir. Bu bakımdan tezin, kitap incelemesine dayalı elde edilen verilerin yabancı dil öğretimi açısından, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ortamlarına aktarılması ve Türkçenin nesnel çalışmalara konu olması açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMA SORULARI VE VARSAYIMLAR

Araştırma Soruları:

Araştırmada şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. **Yeni Hitit 2** kitabında hangi tür metinler kullanılmaktadır?
2. **Yeni Hitit 2** kitabında kullanılan metinler AOBM'deki dil düzeyine göre seçilmiş midir?
3. **Yeni Hitit 2** kitabındaki metinlerin konulara göre dağılımı nasıldır?

Varsayımlar:

Bu çalışmada, yabancılar Türkçe öğretimi ile ilgili olan ve baskısı bulunan kitaba ulaşarak bütünüyle incelenerek konuya ait kapsam geçerliliği sağlanmıştır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine hazırlanan ilgili kitabın okuma becerilerine yönelik kısımları araştırılırken Avrupa dil gelişim dosyasındaki beceri profillerinden olan okuma becerilerine ilişkin ifadelerden Munby'nin dil becerileri sınıflandırmasından, Vacca ve Vacca'nın kontrol listesinden, Bloom'un sınıflandırmasından ve okuma becerisini konu alan kaynaklarda aktarılan bilgilerden hareketle *okuma ünitelerini/etkinliklerini değerlendirmeye yönelik kontrol listesi* hazırlanmış ve kullanılmıştır. Hazırlanan bu kontrol listesinin okuma becerilerine ait ders materyallerini değerlendirmede yeterli olduğu varsayılmaktadır.

YÖNTEM

Veri Toplama ve Çözümleme Teknikleri:

Bu tez çalışmasında, **Yeni Hitit 2** kitabında yer alan metin türlerinin belirlenmesine yönelik verilerin çözümlenmesi aşamasında nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi incelemesi ve nicel araştırma yöntemlerinden “insanların söyledikleri ve yazdıklarının açık talimatlara göre kodlanarak nicelleştirilmesi ve sayısallaştırılması süreci olarak tanımlanan” (Balcı, 2009, s. 189) *içerik çözümlemesi* tekniği kullanılmıştır.

SINIRLILIKLAR

Tez, yukarıda belirtilen veri toplama ve çözümleme tekniklerine dayalı olarak, yabancılara Türkçe öğretimi amaçlı kullanılan kitaplardan Ankara Üniversitesi TÖMER **Yeni Hitit 2** kitabı B1 düzeyi okuma metinleri ile sınırlı tutulmuştur.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÖLÇEKLER

Yeni Hitit 2 kitabından elde edilen veriler, nitel ve nicel veri tablolarına aktarılarak değerlendirilmiştir. Nitel olarak metin türleri sınıflandırılırken, tür, konu ve içerik özelliklerin dağılımları nicel olarak sayı şeklinde hesaplanarak saptanmıştır.

1.BÖLÜM

METİN DİLBİLİMİ VE YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

Romen dilbilimci Eugenio Coesriu (1955) ve Alman dilbilimci Harald Weinrich (1969) metin dilbilimi (textlinguistik) terimini ilk kullananlardır. Daha sonrasında, 1970’li yıllarda bu alana pek çok dilbilimci katkıda bulunmuştur: Avusturyalı Wolfgang Dressler; ABD’li Robert de Beaugrande; Hollandalı Teun A. van Dijk (1972); İngiliz M.A.K. Halliday ve Ruqalya Hasan (1976); Fransız Denis Slakta, Michel Charolles, Bernard Combettes; İsviçreli Jean-Michel Adam...

Metin dilbilimi ya da metin dilbilgisi alanı işlevsel dilbilim, üretici dönüşümsel dilbilgisi, anlambilim, sözbilim, biçembilim, sözcelem, edimbilim ve söylem çözümlemesi gibi dil bilimleriyle; ayrıca *psikoloji, mantık* gibi birçok başka insan bilimleri disipliniyle ilişkilidir. Bu nedenle de, dayandıkları kuramsal alana ve öne çıkardıkları metin sorunlarına bağlı olarak, birden çok metin dilbiliminden ya da metin dilbilgisinden söz etmek yanlış olmaz. Ancak bu farklı yaklaşımların ortak noktası, metin dilbilimin tümceüstü ve tümcelerarası alanla ilgilenmesidir.

Metin dilbilimi bir metnin yapısını, düzenlenişini ve işleyişini incelerken, tümceler arası göndermeleri, bağlantı üyelerini, dil içi ve dil dışı bağıntıları ele alır. Bunun yanında, adı *metin* dilbilimi, yapı ve kuruluş açısından *söylemleri* de inceleme konusu yapar. Daha doğrusu, metnin söylemden daha planlı ve düzenli bir kuruluşu olduğu için, bu alanda öncelikle metin üzerine çalışmalar ön plana çıkmış, ardından metin dilbilimin verileri söylemlerde ve konuşma çözümlemesinde de kullanılmaya başlanmıştır (Korkut, 2016, s.173).

1.1. TÜMCE DİLBİLGİSİ-METİN DİLBİLİMİ

Dilbilgisi yüzyıllar boyunca bir dili anlamak-anlatmak ve öğrenmek-öğretmek için vazgeçilmez bir alan olmuştur. Bu anlamda, bir dili “ bilmek” o dilin dilbilgisini, yani geleneksel kapsamıyla, biçim ve sözdizim kurallarını bilmek olarak algılanmıştır.

Gerçekten de, örneğin Türkçede adın durum eklerini, fiil çekimlerini, bir tümce içinde özne, nesne ve fiilin diziliş kurallarını bilmeden ne düzgün konuşmak ne de düzgün yazmak söz konusudur.

Dilbilgisi genel olarak, bir dilin (zaman içinde pek fazla değişmeyen) işleyiş kurallarını ortaya koyan ve bir arada sunan bir alandır. Ancak, bilindiği gibi, dilbilgisi kitapları çoğu zaman (günümüzde bile) bağlamdan ve iletişim durumundan kopuk “ tümce” örnekleriyle doludur. Diğer bir deyişle, belli bir dil kuralını göstermek için kitap yazarı tarafından üretilmiş, nerede ve ne zaman kullanacağımızı anlayamadığımız, soyut tümceler sergilenir.

“ Kitap masanın üstünde”, “ Kedi sandalyenin altında”, “ Ben Türküm”, “ O Fransız”, “ Sinemayı severim”, “ Çikolatayı sevmem” türünden tümceler bize belli dil kurallarını gösterirken (Özne-Nesne-Fiil / Nesne- Fiil- Özne eki) o dili bize soyut bir biçimde ve belki de çok ender olarak kullanacağımız biçimiyle sunar. Bunun yanı sıra, bu türden geleneksel dilbilgisi kitaplarında, tümceler çoğu zaman tek tek yer alır, dolayısıyla dilbilgisel olarak hangi “ düzgün” tümceyi hangi karşılık olarak veya hangi konuyla, bağlamla ilintili olarak ya da hangi durumda kullanacağımız belirtilmez. Oysa en az iki tümce art arda geldiğinde, kendiliğinden bir tümcelerarası ilişki oluşur; iki ya da daha çok tümce birbirine eklendiğinde, ortaya bir bağlam ve bağlantı sorunu çıkar: “ Bu akşam sizinle gelemeyeceğim, (çünkü) yarına yetiştirmem gereken bir rapor var.”

Dolayısıyla bağlamdan bağımsız ve bağlantısız olarak tek tek tümceleri temel alan “ tümce dilbilgisi” belirli kuralları örneklemekte ve öğretmekte işe yarasa da, yaşayan dil ile ilgili sağlam bir fikir vermekten uzaktır. Bu nedenle tümce temelli dilbilgisi, soyut ve yapay kalmaya mahkûm olur. Bunun yerine, günümüz dilbilgisi kitaplarının 20. yüzyılda “*genel dilbilim*” ya da “*yapısalcı dilbilim*” ile gelişen ve yine 20. ve 21. yüzyıllarda bu gelişmeyi farklı alanlarda sürdüren dil bilimlerinin sunduğu verilere dayanarak, somut ve gerçek işleyişleri ve özgün kullanım örneklerini göz önüne alması kaçınılmazdır. Bu da soyut tümceler yerine, somut sözcelerin dikkate alınmasını gerektirir. Tümce toplumsal dilin, sözcce ise bireysel sözün temel ögesidir. Tümceler tutarlı ve bağdaşık bir şekilde birleşerek bir metin; sözceler bütünü ise bir söylem oluşturur. Ferdinand de Saussure’ün *dil /söz* ayrımı bu konuda çeşitli açılımlara ışık tutmuştur:

Dil	Söz	Kuram
toplumsal (uzlaşımsal)	Bireysel	yapısalcı dilbilim
tümce (kurallı)	sözce (kurallı veya kuralsız)	sözceleme- edimbilim
metin (düzenli)	söylem (düzenli veya düzensiz)	Metin dilbilimi- söylem çözümlemesi

Günay (2003)

Hiç kuşkusuz, yukarıdaki tablonun orta kısmında yer alan ve bireysel kullanımları gösteren söz, sözce ve söylem, tablonun sol tarafındaki toplumsal, kurallı ve düzenli yapıdan hareket eder; bundan bağımsız olarak gelişemez. Ancak bu ayrım, edindiği ya da öğrendiği bir dili kullanan bireyin, bu dili kişisel olarak benimsediğini, daha yaratıcı ve kimliğini ortaya koyacak biçimde kullanmasının olanaklı olduğunu göstermek için ortaya konmuştur. Kısacası söz, dilden bağımsız olmaz ama ondan farklı özellikler taşıyabilir.

1.2. YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE METİN DİLBİLİMİ

Bu bölüme kadar görüldüğü gibi, “ *metin dilbilimi*” ya da “ *metin dilbilgisi*” alanı, sadece metinlerin değil, söylemlerin ve diyalogların da düzenleniş biçimlerini incelemektedir. Bu nedenle de, dil öğretimine doğrudan katkısı bulunan bir alandır. Hiç kuşkusuz, bir dilin yalnızca biçimbilgisel ve sözdizimsel işleyiş yapısını oluşturan belirli kurallarını bilmek, o dili gerektiği yerde, gerektiği gibi kullanabilmek anlamına gelmez. Tıpkı dilbilgisi kuralları gibi, yazılı bir metin oluşturma, metin anlama, sözlü iletişime geçme ve sözlü iletişimin ilerleyişini izleyebilme gibi pek çok dilsel becerinin de kuralları vardır.

2. BÖLÜM

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE DÖRT TEMEL BECERİ

Dil, dört temel beceri açısından; dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin bütüncül olarak çalışmasından oluşmaktadır. Dilin bir iletişim aracı olarak kullanılması öğretilirken bu dört temel becerinin bütünleşik öğretilmesi de gerekmektedir. Bu dört temel becerinin bütünleşik olarak kazandırılmasında, bireysel karar ve eylemlerin tutarlı ve eleştirel biçimde değerlendirilmesine olanak sağlayan ana kurallar olarak ilkeler aşağıda belirtilmiştir;

1. Öğretime dinleme ve konuşma becerilerini geliştirme ile başlanması
2. Öğrencilerin temel cümle kalıpları öğrenmesinin ve ezberlenmesinin sağlanması
3. Kullanılan dilin öğretilmesi
4. Öğrencilerin yeni dil alışkanlıkları sağlamasına yardımcı olunması
5. Öğrenilen dilin seslerini en iyi şekilde çıkarmalarının öğretilmesi
6. Amaç dil ile ana dil arasında sorun olan ses ve yapıların öğretilmesi
7. Öğretim materyallerinin kolaydan zora doğru sıralanıp sunulması
8. Yeni cümle kalıplarının bilinen sözcüklerle öğretilmesi
9. Öğrencilere öğrendiklerini kullanma olanağının tanınması
10. Yeni bir yapıyı sunmadan önce örnekler verilmesi
11. Başlangıç düzeyinde öğrenci hatalarının hemen anında düzeltilmesi
12. Bir seferde bir tek sorunla uğraşılması
13. Amaç dilin o dili ana dili olarak konuşan kişilerin konuştuğu gibi öğretilmesi

(Demirel, 2011, s.32)

2.1. OKUDUĞUNU ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME BECERİSİ

Anadili öğretiminde olduğu gibi yabancı dil öğretiminde de öğrencilerde belirli okuma becerilerinin geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu beceriler:

1. Başlığı verilmiş bir metnin konusunu kestirme (Predicting)

2. Okunan metne uygun başlık önerme (Generalizing)
3. Okuma parçasında geçen bilinmeyen sözcüklerin anlamını kestirme (Guessing the meaning)
4. Okunan metin hakkında genel bir bilgi sahibi olma (Surveying)
5. Okunan metin hakkında ayrıntılı bilgiyi edinme (Scanning)
6. Okunan metnin ana fikrini ve yardımcı fikirlerini bulma (Finding the main idea and supporting ideas)
7. Okunan metin ile ilgili bilgileri transfer etme (Transferring the ideas)
8. Okunan metnin özetini çıkarma (Summarizing)

(Demirel, 2011,s.110)

Kuşkusuz, yabancı dil öğrencisinin daha önce ya da eşzamanlı olarak ana dilinde yaptığı okumalar bu konuda belirleyici olacaktır. Çünkü metinlerin düzenlenişleri dilden dile farklılık göstermez. Metin özellikleri her dilde aynıdır. Ancak çok çeşitli türden metinler olduğunu ve her “ tür” metnin kendine özgü düzenleniş özellikleri olduğunu hatırlatırsak, öğrenenleri farklı türlerden metinler üzerinde çalıştırmak gerekliliği ortaya çıkar. Bilimsel bir metin ile yazınsal bir metin; bir reklam metni ile bir gazete haberi farklı amaç ve yapılar da olduğuna göre, farklı okumalar gerektirir. Bu nedenle, dil öğretiminde hem yazınsal olmayan metinlerden (gazete haberleri, hava durumu metinleri gibi günlük metinler), hem yazınsal metinlerden (roman, öykü, deneme, anı, şiir) örnekler kullanılmalıdır. Dil öğretim düzeyi dikkate alındığında, birinci tür örneklerin (ve basit yapıli yazınsal metinlerin) başlangıç (A1, A2) düzeylerinde, ikinci tür örneklerin ise daha sonraki düzeylerde kullanılmasında yarar vardır.

Okuma, bilişsel davranışlarla psikomotor becerilerinin ortak çalışmasıyla yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliğidir (Demirel, 2011, s.109) . Okuma işi gözlerin ve ses organlarının çeşitli hareketlerini ve zihnin yazılı sembolleri anlamasıyla oluşur.

Okuma yoluyla yazar ile okuyucu arasında bir ilişki kurulmaktadır. Okuyucudan, bir yazarın iletmek istediği mesajın ne olduğunu anlaması istenir.

Okumanın belirli özellikleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki okunan metinden anlam çıkarılmasıdır. Eğer kişi bir metni okuduğunda anlam çıkaramıyorsa bu okuma değildir. Özellikle yabancı dil öğretiminde bu tür okumalar belli sözcükleri seslendirmenin

ötesine geçemez. Bu anlamda okuma bir metnin ya da sözcükler grubunun telaffuz edilmesi olarak görülmektedir. Yani yazılı bir metni hiçbir anlam çıkarmadan sadece sözcükleri doğru telaffuz edebilmek amacıyla okumak gerçek anlamda okuma değildir. Bir başka kişinin okuduğunu dinlemek ve anlamak da okuma sayılmaz. Yabancı dil sınıflarında çoğu kez öğretmen bir metni okurken öğrenciler de onu dinlemektedirler. Bu durumda hem öğretmen okuduğunu kendisi görememekte hem de öğrenciler sadece dinleme yetilerini geliştirmektedir. Bu çalışma okumadan çok dinlediğini anlama becerisini geliştirmeye dönük olmaktadır.

“ ABD’de Çağdaş Yabancı Dillerin Öğretimi” üzerinde yapılan çalışmanın bir bölümü olarak 1929 yılında verilen Coleman Raporu (12.cilt), okullarda iki yıl süreyle yabancı dil öğrenildiğini ortaya koymuş, bu kısa süre içinde ise öğrencilerde ancak “okuduğunu anlama” becerisinin geliştirilebileceği sonucuna varılmıştır. Bu amaçla Claude Marcel (1867)’de anlatılan yöntemden yararlanarak “ Okuma Yöntemi” düzenlenmiştir (Titone, 1968, s.32-33) .

Okumada yararlı olacağı düşünüldüğünden, öğretim sözlü olarak başlamakta, ilk olarak ses sistemi ve kolay söyletim öğretilmekteydi. Okumaya geçildiğinde sesli okuma ve metin üzerindeki sorulara dayalı yardımcı alıştırmalar uygulanmaktaydı. Ders kitabı kısa bölümlere ayrılmakta, her bölümden önce bağlam içinde çeviri yoluyla, resimlerle öğretilebilecek bir sözcük listesi verilmekteydi. Bundan sonraki uygulama, doğru anlamayı öğretecek olan “ yoğun okuma” ve hızlı okumayı alıştıracak olan “ yaygın okuma ” şeklinde ayrılmaktaydı. Yazma yalnızca alıştırmaların gerektirdiği kadar yapılırken, yazılı anlatıma ise hiç yer verilmemekteydi. Dilbilgisi, çabuk anlamayı kolaylaştırmak için, yalnızca okuduğunu anlamaya yönelik olarak öğretilmekteydi (Rivers, 1964, s.22-24) .

“ Yoğun okuma” öğretmenle yapılmakta, okunan metindeki sözcüklerin öğrenilmesine ek olarak tümcelerin anlaşılabilirliği için tümceler bütüncül bir şekilde, dilbilgisi yönünden çözümlenmektedir. Çeviri yapılmaksızın, öğrenci, sözcüklerin o bağlamdaki anlamlarını metinden çıkarmakta, bunun için de anadilindeki eşdeğer sözcüklerden yararlanmaktadır. Öğretmen ise, öğrencilerin ne ölçüde anlayabildiklerini denetlemektedir.

“*Yaygın okuma*”da öğrenci kendi düzeyine uygun, sadeleştirilerek anlaşılması kolaylaştırılmış olan, güçlük bakımından dereceli metinler okumaktadır. Bu metinler, sözcüklerin ve deyimlerin sıklık sayılarına dayanılarak hazırlanmaktadır (Thorndike, 1921) .

Öğrenci, öğretmenin önerdiği kitabı okumakta, bu okuma sonucunda geniş bir edilgen (yani anlamada kullanılan) sözcük hazinesini edinmektedir. Anlama, metinler üzerinde sorulan sorularla ölçülmekte, çeviri kullanılmamaktadır. Yaygın okuma öğrencilere kendi hızlarında ilerleme olanağı vermektedir, bir sınıftaki öğrenciler değişik düzeylerde metinler okuyabilmektedir (Mackey, 1965) .

a) *Sesli Okuma – Sessiz Okuma*

Demirel (1999:53-56) sesli okumada metinde varolan yazılı birimlerin göz ile algılandıktan sonra sesletilmesi; sessiz okumada da, ses çıkarma uzuvları hareket ettirilmeden sadece göz ile yapılan bir okuma sürecinden bahseder..

Okumayı sesli yapmak suni bir eylem olduğundan okuma ve anlama sürecinde önemli görülmemektedir. Bunun yanında sesli okuma şekli, sınıfta uygulandığı zaman, sınıfta bulunan bütün öğrencilerin okuma etkinliğinin sesli okumayı yapan öğrenciye bağımlı olması ve bu öğrencilerin metinle ilgili odak noktalarını kolay bir şekilde kaybetmelerine ve ardından okumada yeteri kadar anlamının yerine ezberci bir okuma etkinliğinin ortaya çıkmasına zemin olmaktadır.

Sonuçta sesli okuma sürecinde az kullanılıp anlama sürecine fazla hizmet sunmazken sessiz okuma biçimi okuma etkinliğinde büyük ölçüde yer almaktadır.

b) *Yoğun Okuma – Yaygın Okuma*

Munby okuma biçimlerini, okuma amaçlarının okuma sürecine yaptığı etkiden yola çıkarak *yoğun okuma* ve *yaygın okuma* olarak ikiye ayırmıştır (Aktaran Hadley, 2003, s.197). Buradan hareketle yoğun okumada; metnin detaylı bir şekilde anlamlandırılması amaçken; yaygın okumada, genel bir anlama amaçlanır ve okumanın daha çok eğlenceli bir etkinlik olarak gerçekleştirilmesi öngörülür.

Munby (1979, s.144), *yoğun okuma* ile ilgili anlamının sağlanması için dört biçimden bahseder. Buradan yola çıkarak *yoğun okuma*; a) metinde bulunan yüzey anlamı veya

açık anlamı tam biçimde anlayarak b) metinde bulunan mecazlı üslubu, duygusal tınıyı ve imaları anlayarak c) okuma metnindeki düşüncelerin birbiriyle olan ilişkilerini ve bunların diğer paragraftakilerle bağlantısını anlayarak d) okuyucunun metinle kendi dünya bilgisi ve deneyimleri arasında ilişki kurarak gerçekleşmektedir. Yani, *yoğun okumada* temel amaç; metnin ayrıntılarıyla eksiksiz bir şekilde anlaşılmasının sağlanmasıdır.

Yaygın okuma ise, dil öğrencilerinin metni tüm detaylarıyla anlamasının önemli olmadığı koşullarda kullanılmaktadır. Phillips, *yaygın okumadaki* temel amacın; yazarın niyetini, metnin temasını ve ana fikri edinmek ve okuyucunun okuma hedefleri yönünde metne tepki vermesini sağlamak olduğunu belirtmektedir (Aktaran Hadley, 2003, s. 198) . Demircan (2005, s.178-179) yabancı dildeki *yaygın okumayı* genelde öğrencinin dil düzeyine uygun ve sadeleştirilmiş metinleri okurken gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Sonuçta *yoğun okuma*, metnin dilsel ve içeriksel bağlamının tam olarak anlaşılmasının gerekli bulunduğu kullanılmaktayken; *yaygın okuma*, metinde var olan tüm ayrıntıların önemli görülmediği sadece belli bilgilerin veya metnin genelde ne anlatmak istediğinin önemli görüldüğü durumlarda kullanılmaktadır.

c) Gözden Geçirerek, Tarayarak, Kavrayarak ve Yansıtarak Okuma

Okuma biçimleriyle ilgili bir başka sınıflandırma ise okuma sırasında kullanılan yöntemlerden esinlenerek yapılmaktadır. Grellet okuma sürecinde dört ayrı biçimin olduğunu ortaya koymaktadır: *gözden geçirerek okuma*, *tarayarak okuma*, *yaygın okuma*, *yoğun okuma* (Aktaran Hadley, 2003, s.198) .

Gözden geçirerek okuma; *yaygın okuma* ile benzer olarak, metne hızlıca göz gezdirilerek yapılan bir okuma şeklidir. Yıldız (2006, s.132) gözden geçirerek okumanın amacını; konunun detaylara girilmeden ana hatlarıyla kavranması şeklinde belirtir.

Tarayarak okuma ise, *yoğun okumadaki*yle aynı olarak metindeki belli başlı bilgileri bulmak amaçlı yapılan bir okumadır. Ünalın (2006, s.75) tarayarak okumayı bir okuma metnindeki anahtar kelime, kalıp söz ve sözcük gruplarını temel alarak yapılan bir okuma olarak tanımlarken ve bu okuma şeklinin telefon rehberlerine, sözlüklere bakarken sıkça kullanıldığına dikkat çekmektedir.

Özetlemek gerekirse, *tarayarak okuma*, belli, özel bir bilgiye varmak için yapılırken *gözden geçirerek okuma*, metnin genelini anlamak için yapılmaktadır.

Lunzer ve Gardner (1979), Harri-Augstein ve Thomas (1984) ve Davies'in çalışmalarına gönderim yapan Nunan (1998, s.251) dört okuma şeklinin olduğunu söylemektedir: *kavrayarak okuma*, *yansıtarak okuma*, *gözden geçirerek okuma*, *tarayarak okuma*. Buradan hareketle *kavrayarak okuma*, öykü, roman gibi anlatsal metinlerin hızlı bir şekilde okunduğu, *yansıtarak okuma*, okuma etkinliğinin sık sık ara verilerek ve durdurulana kadar gerçekleşen okuma sürecinden nelerin elde edildiğini değerlendirerek yapılan bir okumadır.

Sonuçta, bazı çalışmalarda okuma stratejisi olarak değerlendirilen durumların bazı çalışmalarda da birer okuma şekli olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Okuma öğretimi süreci, farklı durumlara bağlı olarak üç basamağa ayrılmaktadır:

1. Basit Düzeyde Okuma Basamağı

Basit düzeyde okuma, belirli bir süreç sonunda, başka bir deyişle öğretim başladıktan bir iki ay sonra başlamaktadır. Öğretmenin, yabancı dilde bir metni okumayı, öğrencilerin anadilinde var olmayan bazı sesleri ve bağlantıları öğrettikten sonra yaptırması beklenmektedir. Dildeki konuşma şekillerinin çok iyi öğrenilmesinin amaç olduğu dil derslerinde okuma; bazı sözcükleri, yapıları ve öğrencilere konuşma yeteneklerini geliştirmede yardımcı olacak tümceleri içeren kısa metinlerin incelenmesiyle gerçekleşebilmektedir. Bu; doğru okuma, yüksek sesle okuma, okuduğu metni anlama gibi okuma becerilerini geliştirmenin en iyi yolu olarak görülmektedir. Bu basamakta amaç, yabancı dildeki konuşma şekillerinin öğretilmesi olmasına karşın, dil öğretmenlerinin ilk birkaç yılda bu tip okumaya dikkat etmeleri yararlı görülmektedir. Metinler gerekli açıklamaların yapılması için dikkatlice öğretmenler tarafından okunarak öğrencilere okuduklarını daha ayrıntılı olarak anlamalarına yardımcı olacak sorular yöneltilmektedir. Bu basamakta, öğrencilerin daha önce okudukları ya da üzerinde yeni çalışma yaptıkları metni okumaları istenmektedir. Yeni sözcükler öğrenilmekte, sözcüklerin telaffuzları yapılmakta ve bütün yeni dilbilgisi kalıpları okuma yapılmadan öğretilmektedir.

2. Orta Düzeyde Okuma Basamağı

Basit düzeyde okuma ile *orta düzeyde okuma* arasındaki fark, kullanılan materyalden kaynaklanmaktadır. *Orta düzeyde okumada* öğrenciler sözcük ve yapılarla yeni karşılaşmaktadırlar. Bu yabancı sözcük ve yapıların kimileri okuma sırasında verilmekte, kimilerini de öğrencilerin kendilerinin bulması istenmektedir. Bu düzeyde okumanın hedefi sadece yazılı sembolleri tanımak değil, aynı zamanda okuduğundan bilgi edinmektir. Öğrenciler daha çok sessiz okumayla zaman geçirmektedirler. Öğretmen konunun anlaşılıp anlaşılmadığını ölçmek için öğrencilere metinde geçen sözcükleri kullanarak sorular sormaktadır. Bu düzey, daha çok *yoğun okumayı* içermektedir.

3. İleri Düzeyde Okuma Basamağı

Bu çeşit okuma, adından da anlaşılacağı gibi ileri düzeydeki sınıflarda uygulanmaktadır. Konunun içeriği, yeni sözcükler, dilbilgisi, kültürel yapılar ve stil, konuşma dilinden oldukça farklıdır. İleri düzeyde okuma, bilgi edinmek ve kimi kez de okuduğunu eleştirmek için yapılmaktadır.

Bu düzeyde kullanılan materyaller kısa hikâyeler, sadeleştirilmiş klasik eserler, magazinler ya da edebî metinlerdir.

Bu çeşit okuma, üniversite düzeyindeki öğrencilere uygulanmaktadır. Amaç, yeterli düzeyde konuşma diline sahip olan öğrenciye tam anlayarak nasıl bilgi edineceğini öğretmektir.

2.2.YAZILI ANLATIM BECERİSİ

Yazılı anlatım becerisi, okuduğunu anlama becerisinden sonra gelir; ya da en azından, bu iki beceri eşzamanlı olarak geliştirilmelidir. Belli metin türlerinde yeterince okuma-anlama-çözümleme alıştırmaları yapmamış bir öğrenciden birdenbire yapısal olarak sağlam, anlamsal olarak bağdaşık ve tutarlı bir metin yazması beklenemez. Yazılı anlatımın yöntemli olarak gerçekleşebilmesi için her türe özgü birçok kuralın öğretilmesi gerekir ve ancak bundan sonra, öğrenciden bunlara uyması beklenebilir. Farklı metin türlerine özgü kurallar belirlenmeden, öğrenciden belli bir konuda bir

metin yazmasını beklemek yanlış olur. Örneğin belli bir kişiye, belli bir konuda, belli bir dil düzeyinde mektup yazmak ile gazeteye bir ilan yazısı yazmak, bir reklam metni oluşturmak ya da belirli bir konuda öznel düşüncelerle nesnel bilgilerin düzenli bir biçimde bir araya getirilmesi gereken bir kompozisyon yazmak, birbirinden son derece farklı yazma etkinlikleridir (Korkut, 2016, s.196) .

Dolayısıyla, dil öğretiminde özen gösterilmesi gereken en önemli nokta, bir tek metin ve bir tek söylem türü olmadığının, metin ve söylem türleri arasında, düzenleniş, amaç ve dil kullanımları açısından büyük farklılıklar olduğunun öğrenciye öğretilmesidir. Dil derslerinde öncelikle, doğru seçilmiş örnekler ayrıntılı olarak incelenmeli, daha sonra öğrenenden aynı türde bir üretimde bulunması beklenmelidir. Bu tür bir yaklaşım, öğrencinin dilsel üretimine yol gösterir, işini kolaylaştırır ve onu teşvik eder.

Metin dilbilimi açısından ise, dil sınıflarında daha önce bağdaşıklık, tutarlılık, yineleme ve izleksel ilerleme açısından incelenmiş olan bir metin türü örnek alınarak, aynı türde ve düzende bir metin yazılmasını istemek yararlı olacaktır (Korkut, 2016, s.197) .

2.3. DUYDUĞUNU ANLAMA BECERİSİ

Duyduğunu anlama, sadece art arda gelen sesbirimleri kavramak ve sesbirim öbeklerini birbirinden ayırt etmek ve anlamlandırmak değildir. *Okuduğunu anlama becerisiyle* karşılaştırıldığında, *duyduğunu anlama becerisi*, sözlü dilin özelliklerinden kaynaklanan pek çok nedenle, daha karmaşık ve edinilmesi güç bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır: duraklamalar, suskunluklar, tereddütler, yinelemeler, yarım bırakılan sözceler, sesletim farklılıkları, tonlamalar, ses tonundaki iniş-çıkışlar, konuşma hızı... Anadilimizde bile, konuşucuya, alıcıya (kendimize) veya çevresel etkenlere bağlı olarak bazı sesbirimleri kimi zaman ayırt edemeyebiliriz (ses bilgisi); ya da tonlama, vurgu gibi değişikliklere (sesbilim) doğru anlamı veremeyebiliriz. Duyduğunu yanlış anlama, anlam bulanıklıklarına, yanlış anlamlandırmaya, yanlış değerlendirmeye yol açar. Yabancı dil öğretiminde ise, bütün bunlar çok daha büyük bir sorun olarak karşımıza çıkar.

Dil derslerinde *duyduğunu anlama* ve *çözümleme becerisini* geliştirmek için çeşitli türlerden sesli malzeme kullanılır. Dil öğretiminin etkili olması açısından, kullanılacak

sesli ders malzemesinin farklı metin ve söylem türlerinden seçilmesinde büyük yarar vardır. Kullanılan ders malzemeleri hem sesli hem görüntülü ya da sadece sesli olabilir. Görüntü öğelerinin duyduğunu anlamaya olumlu katkıları olduğu düşünüldüğünde, ilk olarak bu tür ders malzemelerinin kullanılması daha doğru bir seçim olacaktır. Daha ileri bir düzeyde, sadece sesli malzemedan yola çıkılarak duyduğunu anlama ve çözümleme becerisi geliştirilebilir. Örneğin televizyondaki bir haberi, hava durumunu veya filmi anlamak ile radyodaki bir haberi, bir söyleşiyi anlamaya çalışmak aynı zorluk düzeyindeki etkinlikler değildir.

2.4. SÖZLÜ ANLATIM BECERİSİ

Yazılı anlatım becerisinin okuduğunu anlama ve çözümleme becerisinden sonra gelmesi gerektiği gibi, sözlü anlatım becerisi de, duyduğunu anlama becerisinden sonra gelmektedir; en azından bu iki beceri birbirine koşut veya ardışık olarak, yani aynı ders süresi içinde geliştirilebilir.

Katılımcı sayısı açısından, *sözlü anlatım* üç türlü gerçekleşir: kesintisiz olarak bir konu hakkında, belli bir süre konuşma (dinleyicinin araya girmedığı konuşma; monolog: basın açıklaması, konferans, bir ders kesiti); bir tek alıcıyla, söz alıp söz vererek konuşma (diyalog: iş görüşmesi, mülakat, söyleşme); birçok kişinin katıldığı bir sözlü etkileşimde yer alma (açık oturum, arkadaş sohbeti, iletişimsel ders) (Korkut, 2016, s.200) .

İletişim koşulları açısından, bu üç tür iletişim karşılıklı (yüz yüze) veya uzaktan; eşzamanlı ya da artzamanlı olarak gerçekleşebilir.

Dil derslerinde sözlü olarak bir olay anlatılabilir; bir yer, kişi vb. betimlenebilir; bir açıklamada bulunulabilir veya bir düşünce gerekçelendirilebilir.

Sözlü anlatıma, bir metni okuma, anlama ve çözümleme aşamasından sonra geçilebilir.

3. BÖLÜM

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE METİN TÜRLERİ

Metin türleri ya da tipleri öncelikle düzenleniş biçimine ve yazarın niyetine göre sınıflandırılmaktadır. Birçok dilbilimci, metinleri farklı biçimlerde, daha genel, kapsayıcı ya da ayrıntılı biçimlerde sınıflandırmışlardır. Ancak dil öğretiminde üzerinde özellikle durulması gereken nokta, metinlerin genellikle türdeş olmadıkları ve içinde birçok türü barındırabildikleridir.

Metinlerin yabancı dil derslerinde işlevsel olarak kullanılabilmesi, metinlerin öğrenciler tarafından anlaşılmasına bağlıdır. Bu sebeple öğrencilerin dil düzeyine uygun metinlerin varlığı gereklidir. Krashen (1985) dil becerilerini artırmaya yarayan tek mekanizmanın sözlü ve yazılı dil girdisini anlama olduğunu savunur. Yabancı dil derslerinde sunulan girdi, öğrencinin dil düzeyinden bir adım ileride olduğu zaman öğrenci bu yeni bilgiyi ön öğrenmelerine dayanarak anlamlandırır ve bu yeni bilgi ile sıkça karşılaşıncı, kendiliğinden bir ileri düzeye çıkmış olur.

Günay (2003, s.35) *metin* kavramını belirli bir haberleşme ortamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı şekilde üretilen bir dil dizgesi şeklinde tanımlamaktadır. Yani, genel manasıyla dikkate alındığında metin iletişim için oluşturulan dilsel bir yapıdır.

Nuttall (1996, s.45) biçim açısından metinleri; 1) *doğrusal metinler* ve 2) *doğrusal olmayan metinler* olarak ikiye bölmektedir. Buradan hareketle, *doğrusal metinler*; tümceler ve ya da paragrafların biraraya gelmesiyle oluşturulan ve günlük hayatta metin sözcüğü ile kastedilen yazılı iletişim araçlarını barındırmaktadır. 2) *Doğrusal olmayan metinler* a) kaynak belirten başlıklar, indeks ve tanıtıcı yazılar gibi metinler b) tablo, diyagram, grafik, harita, gibi figürler; c) yazı biçimi, noktalama gibi grafiksel düzenler olmak üç grubu içermektedir.

Demircan (2005, s.99), iletişimsel olarak metinleri 1) gerçek yaşama dair pratik niyetlerle kullanılan reçete, dilekçe, mektup... 2) kurmaca nitelikli metinler olmak üzere ikiye ayırmaktadır.

İşeri ise (1998, s.9) metni, okumaya konu olan, anlatımsal bir bütünlüğü bulunan sözcelerin oluşturduğu somut bir varlık, dilsel bir ürün olarak tanımlarken 1) *yazınsal* ve 2) *bilgilendirici* olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Buradan hareketle, *yazınsal metinler*; okuyucuya insanı, insan hayatını değişik bir şekilde ele almayı; *bilgilendirici metinler* ise, okuyucuya bir konuda bilgi vermeyi amaç edinmektedir.

Kıran (2000, s.18-28) oluşturulma amaç ve oluşturuluş biçim yönünden bir değerlendirme yaparak metinleri, 1) *betimsel metinler*, 2) *anlatısal metinler*, 3) *açıklayıcı metinler* ve 4) *kanıtlayıcı metinler* olmak üzere dört gruba ayırmaktadır.. Buna göre *betimsel metinler* bir yer, nesne ya da varlığın nitelikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi verirken, *anlatısal metinler*, bir olayı belli bir zamana ve uzama yerleştirerek aktarmakta, *açıklayıcı metinler* ise, belirli bir konuda bilgi verirken; *kanıtlayıcı metinler*; okuru belirli bir konuda ikna etmeye çalışmaktadır.

Günay, metinlerle ilgili yaptığı sınıflandırmada, *anlatısal metinler*, *betimleyici metinler*, *söyleşimsel metinler*, *sözbilimsel metinler*, *kanıtlayıcı metinler*, *açıklayıcı metinler*, *buyurucu (eğitici, öğretici) metinler* ve *önceden haber verici metinler* olmak üzere sekiz biçimini ortaya koymaktadır. (2003, s. 40).

Brown (2001,s.302-303) da belirli metin tiplerinin şu şekilde ayırır: *Kurmaca olmayan metinler* (rapor, makale, ansiklopedi ve sözlük gibi başvuru kitapları), *kurmaca metinler* (roman, kısa hikaye, mizah, drama, şiir), mektuplar (kişisel mektuplar, iş mektupları), tebrik kartları, günlükler, dergiler, kısa notlar, mesajlar, duyurular, gazete, akademik yazılar, form ve başvuru metinleri, anketler, yönlendirmeler, etiketler, işaretler, reçeteler, faturalar, haritalar, kılavuzlar, menüler, çizelgeler, reklamlar, davetler, rehberler (telefon rehberi gibi), karikatürler, çizgi romanlar.

Avrupa Ortak Başvuru Metni (2001,s.48) , yabancı dil öğrencilerinin karşılaşabilecekleri metin çeşitlerini bağlamlardan yola çıkılarak belirlemeye çalışmıştır. Bu çalışmada öncelikle, 1) kişisel, 2) kamusal, 3) mesleksi, 4) eğitimsel alanlarla ilgili unsurların a) bulunduğu fiziksel konum, bu unsurlarla ilgili b) kurumlar, c) kişiler, d) nesnelere, e) olaylar, f) etkinlikler ve g) metinler değerlendirilerek yabancı dil öğrenimi sürecindeki bağlamların belirlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu noktada dil edincilerinin kişisel, kamusal, mesleksi ve eğitimsel alanlarda karşılaşabilecekleri metin biçimleri şu şekilde belirtilmiştir:

1. *Kişisel alanla ilgili metinler:* Teleteks, garanti belgeleri, yemek tarifleri, eğitici metinler, roman ve dergiler, gazeteler, değersiz postalar (junk mail), broşürler, kişisel mektuplar, kaydedilmiş konuşma metinleri
2. *Kamusal alanla ilgili metinler:* Resmi duyurular ve notlar, etiketler ve paketlerdeki yazılar, el ilanı, duvar yazıları, biletler, tarifeler, duyurular, yönetmelikler, sözleşmeler, menüler, dinsel metinler, vaazlar/söylevler, ilahiler.
3. *Mesleki alanla ilgili metinler:* İş mektupları, raporlar, yaşam ve güvenlik bildirimleri, eğitici kılavuzlar, yönetmelikler, reklamlar, etiketler ve paketlerdeki yazılar, iş tanıtımları, işaretler, kartvizitler.
4. *Eğitimsel alanla ilgili metinler:* Ders kitapları, okuma kitapları, tahtaya yazılmış metinler, tepegöz aracılığıyla yansıtılan metinler, bilgisayarda karşılaşılan metinler, video aracılığı ile karşılaşılan metinler (videotext), gazete makaleleri, alıştırma malzemeleri, özetler, sözlükler.

Buradaki önemli olan ve vurgulanması gereken nokta; anadildeki okuma süreçlerinde karşılaşılan bu metin çeşitleri yabancı dil öğrenimi sürecinde de yer alması gerekliliğidir. Çünkü yabancı dil öğrenimi özellikle sadece sınıf ortamında gerçekleştiğinde yabancı dil öğrencilerinin karşılaştıkları metinler sınıf ortamı ve ders materyalleri ile sınırlanmaktadır. Bu noktada yabancı dildeki farklı türdeki metinlerin sınıf ortamına taşınması ve bu metinlerle ilgili etkinliklerin oluşturulması daha önemli bir hale gelmektedir.

3.1. ÖZGÜN (OTANTİK) METİNLER

Hedef dilde sözlü ve yazılı iletişim becerilerini ön plana çıkaran iletişimsel yaklaşımın önemle üzerinde durduğu konulardan biri, dil öğretim sürecinde özgün malzeme kullanımınıdır. Özgün malzeme, anadili konuşurlarının doğal iletişim ortamlarında üretilmiş sözlü ve yazılı dil malzemeleridir (Durmuş, 2013, s. 1295) .

Mektuplardan, davetiyelere, resmi yazışmalardan konferanslara, telefon konuşmalarına kadar pek çok tür, biçim ve üslup özellikleri ile oluşturulmuş dil malzemesi büyük bir çeşitlilik içinde dil öğretim sürecinin kullanımına hazır durumdadır. Diğer taraftan,

değiştirilmiş dil malzemeleri ile karşılaştırıldığında kolay erişilebilir, temin edilebilir olmaları özgün malzeme kullanımını kolaylaştırmaktadır (Lüleci,2011, s.545) .

Özgün metinler, kullanmalık ve yazınsal metin olmak üzere ikiye ayrılabilir:

Kullanmalık metinler, belli bir konuda bilgi vermek amacıyla ve gündelik yaşam durumlarından oluşan metinlerdir. Gazete haberleri, çeşitli etkinlik biletleri, ilanlar, restoran menüleri, anonslar... Kullanmalık metinler “öğrencinin karşılaşılabileceği gündelik durumlarda ortaya çıkabilecek bildirişim yönelimlerini dilsel ve toplumsal yönden doğru bir biçimde söze dökebilmesine, böylece de bu durumlarla karşılaştığında dil aracılığıyla yabancı bir dünyada eyleme geçebilmesine olanak sağlamaktadır” Bu nedenle, yabancı dil öğretiminde son derece önemlidir (Tapan, 1990, s.57).

Yazınsal metinler farklı okumalara açıktır. Yazınsal metinler, hedef dil ile beraber hedef kültürün de öğretilmesinde etkili olduğundan yabancı dil derslerinde önemli bir yere sahiptir. Aytaç (1995, s. 51) yazınsal metinlerden bilgi, tarih, kültür tarihi, hayat felsefesi edinilebileceğini, okurun hayat bilgilerini yalnızca kendi deneyimlerinden ziyade, okuduğu yazınsal metinlerden de edinilebileceğini ve bunların insanın ruh dünyasını geliştireceğini belirtmektedir. Yazınsal metinlerin ders ortamında kullanımı hem öğrencinin güdülenmesine hem de hedef kültürün anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Ancak derslerde kullanılan yazınsal metinler “öğrencinin dil düzeyinin çok üstünde olmamalı, konu yö nünden öğrencinin ilgisine ve yaşam deneyimine uygun olmalı, çok yoğun bir art alan bilgisi gerektirmemelidir” (Polat, 1993, s.187-188).

3.2. ÖZGÜN OLMAYAN METİNLER

Özgün olmayan metinler, “gerçek yaşamla doğrudan özdeş olmayan, bunu yansıtmayı amaçlamayan özgöndergeli ve okuyucuya doğrudan eyleme dökülemeyecek yaşantı örnekleri sunan” metinlerdir (Demircan, 1990, s.100). *Özgün olmayan metinler*, bir öğrenme ünitesinde öğretilmesi planlanan sözcük ve dil yapılarını içeren ve ders öğretmeni ya da ders kitabı yazarınca oluşturulmuş metinlerdir. Bu metinlerin amacı sadece hedef dildeki belli yapıları ve sözcükleri öğretmek olduğundan, bu metinlerde geçen diyaloglar ve cümle yapıları gerçek hayatta karşılaşılanlardan oldukça farklıdır. *Özgün metinler* ise, “gerçek yaşam ile özdeş, okura/alıcıya gerçek dünyada yararlı

olabilecek edimsel bilgileri sağlamaya yöneliktir” (Demircan, 1990, s.100). *Özgün metinler*, dil öğretmeye hizmet etme gibi bir amacı olmayan ve öğrenciyi gerçek hayattaki dil yapılarıyla buluşturan orijinal metinlerdir.

3.2.1. Sadeleştirilmiş Yazınsal Metinler

Yabancı dil öğretiminde yazınsal eserleri kullanmanın önemi ve sunulacak metnin öğrencinin dil seviyesine uygun olması gerekliliği yine son zamanlarda üzerinde durulan bir konu olmuştur. Özellikle yabancı dil öğrenmeye yeni başlayan temel seviyedeki bir öğrenci açısından düşünüldüğünde, öğrenmekte olduğu dile ait kültür ile ilgili deneyimsizdir. Bu bağlamda dil öğretiminde kullanılacak yazınsal materyaller de anadili konuşurları için varolan yazınsal materyallerle yakınlık göstermelidir.

Yazınsal metinler bir topluma ve dile ait ürünlerdir. O toplumun, dilin karakteristik ve kültürel özelliklerini barındıran bu eserler yabancı dil öğretiminde başvuru kaynaklarıdır. *Yazınsal metinlerin* bir başka özelliği de anlamsal ve estetik kodlardan örülü olmalarıdır.

Sadeleştirme, yabancı dil öğrenci seviyelerine uygun basitleştirilmiş okuma malzemesi ya da başka tip malzeme ortaya koymak amacıyla, kelime, bazen ayrıca yapı listesinden veya belirli dilbilgisi kurallarından faydalanarak, özgün materyallerin uyarlanması ve yeniden yazılmasıdır. Burada amaç, dilbilgisel olarak hedef dilde var olandan daha az karmaşık yapılar üretmektir (Richard and Schmidt 2002, s.486) .

Dil öğretiminde *özgün metinlerin* kullanımını savunan araştırmacılar, *sadeleştirilmiş metinleri* özellikle dilsel açıdan eleştirmektedirler. Pek çok dilbilimci, *sadeleştirilmiş metinlerde* kullanılan dili kusurlu bulmaktadır. *Özgün metinler*, dil öğretimi için özel olarak tasarlanmamışlardır. Ancak kimi araştırmacılar tarafından öğretimde kullanılması gereken metinlerdir. Çünkü bu metinlerin dili yaşayan dildir ve zaten öğrenci kendi yaşamında da bu dilin gerçek örnekleriyle karşılaşacaktır. “*Özgün metinler*, eğitsel amaç gütmeyen gerçek yaşam metinleri olarak tanımlanırlar. Bundan dolayı bu metinler anadili konuşucuları için üretilen ve gerçek dili içeren metinlerdir. Özellikle dil öğrenim amaçları için tasarlanan *özgün olmayan metinlerin* aksine, belli bir sosyal amacı yerine getirmek için üretilen metinlerdir” (Peacock, 1997, Berardo, 2006 içinde, s.61).

Öğretimde *özgün metinleri* savunanlar, değiştirilmiş metinlerin içerdiği “dilin yapay doğasının ve kullanılan yapıların, öğrencinin gerçek dünyada hiç karşılaşmayacağı türden olduğunu; bu yapıların, öğretim yapıları için kullanışlı ancak okuma becerilerini geliştirmek için pekiyi bir seçim olmadıklarını” (Berardo, 2006, s.62) söylerler. *Özgün olmayan metinler*, öğretilmesi gerekenlere odaklandığı için dil dizgeleri seçilmektedir ve bu nedenle çeşitlilikten yoksun bir görüntü sergileyebilirler. Yapaylık da bu durumdan kaynaklanmaktadır. Denilebilir ki uyarlanmış metinler, sadece öğrenciyi gerçek metinleri okumaya hazırlama noktasında kullanışlı sayılabilirler.

4.BÖLÜM

AVRUPA ORTAK BAŞVURU METNİ'NE GÖRE OKUMA METİNLERİ

Tablo 1. AOBM Ortak Yetenek Düzeyleri – Özdeğerlendirme Çizelgesi

ANLAMAK	Okumak	A1	A2	B1
		Bildik isimleri, sözcükleri ve çok basit, söz gelimi ilanlarda, afişlerde ya da kataloglarda yer alan cümleleri anlayabilirim.	Kısa ve çok yalın metinleri okuyabilirim. Reklam, prospektüs, menü ve tarife gibi gündelik belgelerde öngörülen özel bir bilgiyi bulabilir kısa ve yalın kişisel mektupları anlayabilirim.	Temelde gündelik ya da mesleğime ilişkin bir dilde kaleme alınmış metinleri anlayabilirim. Olaylara ilişkin betimlemeleri, duyguların betimini ve kişisel mektuplarda yer alan dilekleri anlayabilirim.
		B2	C1	C2
		Yazarlarının özel bir tutum ve belli bir bakış açısı benimsediği çağdaş sorunlar üzerine yazılmış makaleleri ve tutanakları okuyabilirim. Düzyazı biçiminde kaleme alınmış bir yazınsal metni anlayabilirim.	Uzun, karmaşık, olgusal ve yazınsal metinleri anlayabilirim ve biçim farklılıklarını değerlendirebilirim. Uzmanlık alanlarında yazılmış ve alanımla ilgili olmasa bile uzun teknik yönergeleri anlayabilirim.	Özde ve biçimde soyut hatta karmaşık olsa bile her türden metni, söz gelimi bir el kitabını, bir uzmanlık makalesini ya da yazınsal bir yapıtı güçlük çekmeksizin okuyabilirim.

www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf

AOBM' ye göre, dil programı hazırlayanlar, ders kitabı yazarlar, öğretmenler ve sınav yapanlar, metinlerin, alıştırmaların, aktivitelerin, sınavların, vs. içerikleri hakkında çok ayrıntılı somut kararlar almak zorundadır.

AOBM'ye göre dilin dış bağlamında betimleyici kategorileri 'Metin örnekleri' açısından şu şekilde belirlenmiştir:

Tablo 2. Dış Bağlamda Kullanım: Betimleyici Kategoriler

Metinler	Teleteks / Garantiler /Yemek tarifleri / Yönergeler / Romanlar, dergiler / Gazeteler / Reklam mektupları / Broşürler / Kişisel mektuplar / Yayın ve kayıt edilmiş / konuşma metinleri / Kamu duyuruları ve ilanları / Etiketler ve paketleme / El ilanları, duvar yazıları / Biletler, zaman çizelgeleri, İlanlar, yönetmelikler / Programlar Sözleşmeler / Menüler / Kutsal metinler / Vaizler, ilahiler / İş mektubu / Rapor notları / Yaşam ve güvenlik ilanları / Talimatnameler / Yönetmelikler / Reklam malzemeleri / Etiketleme ve paketleme / İş tanımı / Kartvizitler / Gerçek metinler (yukarıdaki gibi) / Ders kitapları, okuyucuların / referans kitapları / Yazı tahtası metni / Tepegöz metni / Bilgisayar ekranı metni / Video metni / Alıştırma malzemeleri / Dergi makaleleri / Özetler / Sözlükler
-----------------	---

www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf

AOBM, dilin estetik kullanımını, hem kendi hakları açısından hem de eğitsel açıdan dilin hayali ve estetik kullanımı önemlidir şeklinde belirtmektedir.

Estetik faaliyetler, üretici, alımlamaya dayalı, etkileşimsel veya sözlü ya da yazılı olabilir. Bazı örnekler:

- Şarkı söylemek (çocuk şarkıları, halk şarkıları, pop şarkılar, vs.)
- Hikâyeleri yeniden anlatmak ve yazmak, vs.)
- Görsel-işitsel metinler, karikatürler, resimli hikayeler, vs. de dahil, hayali metinleri dinlemek, okumak, yazmak ve söylemek (hikayeler, tekerlemeler, vs.).
- Yazılı metni olan veya olmayan oyunları sergilemek
- Edebi metinlerin üretimi, alımlaması ve performansı, örn. okuma ve yazma metinleri (kısa hikâyeler, romanlar, şiirler, vs.) ve resital, drama, opera, vs. izlemek/dinlemek ve sergilemek.

Görsel alımlama (okuma) faaliyetlerinde kullanıcı okuyucu olarak bir ya da daha fazla yazar tarafından üretilmiş yazılı metinleri girdi olarak alır ve işlem yapar. Okuma faaliyetlerine örnekler:

- Genel yönlendirme için okumak;
- Bilgi için okumak, örn. referans çalışmalarını kullanmak;
- Yönergeleri okumak ve takip etmek;
- Zevk için okumak.

Dil kullanıcısı aşağıdaki sebepler için okuyabilir:

- Ana fikri anlama
- Belirli bilgi edinme;
- Ayrıntılı anlama;
- Akıl yürütme, vs.

Aşağıdaki okuma faaliyetleri için tanımlayıcı ölçekler hazırlanmıştır:

- Genel okuduğunu anlama;
- Yazışmaları okuma;
- Yönlendirme için okuma;
- Bilgi ve tartışma için okuma;
- Talimatları okuma.

Tablo 3. AOBM Genel Okuduğunu Anlama

GENEL OKUDUĞUNU ANLAMA	
C2	Soyut, yapısal olarak karmaşık, veya yüksek derecede konuşma dilindeki edebi ve edebi olmayan yazılar da dahil olmak üzere neredeyse yazın dilinin her biçimini anlayabilir ve eleştirel olarak yorumlayabilir. Biçemdeki ince farklılıkları ve dolaylı veya açıkça belirtilen anlamları değerlendirerek geniş kapsamlı uzun ve karmaşık türdeki metinleri anlayabilir.
C1	Kendisine zor gelen kısımları tekrar okuyabilmesi halinde, kendi uzmanlık alanıyla ilgili veya ilgili olmayan uzun karmaşık metinleri ayrıntılı olarak anlayabilir.
B2	Değişik metinlere ve amaçlara göre okuma tarzını ve hızını ayarlayarak ve seçici bir biçimde uygun başvuru kaynakları kullanarak, yüksek derecede bağımsız olarak okuyabilir. Geniş kapsamlı okumaya ait sözcük hazinesine sahip ancak az sayıda tekrar eden sözcükler ile biraz zorluk çekebilir.
B1	Kendi alanı ve ilgisiyle ilgili konulardaki açık gerçekçi metinleri yeterli derecedeki bir anlama ile okuyabilir.
A2	Çok fazla tekrür eden günlük veya iş ile ilgili dilden oluşan somut türdeki bildik hususlardaki kısa, basit metinleri anlayabilir. Bir kısım uluslararası paylaşılan ortak sözcükler dahil, sıkça tekrür eden sözcükleri içeren çok kısa, basit metinleri anlayabilir.
A1	İfadeleri teker teker, bildik isimleri, sözcükleri ve temel ibareleri seçerek ve gerektiğinde tekrar okuyarak çok kısa, basit metinleri anlayabilir.

Tablo 4. AOBM Yazışmaları Okuma

YAZIŞMALARI OKUMA	
C2	C1 gibi
C1	Arada sırada sözlük kullanma olanağı tanındığında herhangi bir yazışmayı anlayabilir.
B2	İlgi alanıyla alakalı yazışmaları anlayabilir ve başlıca anlamı kolayca kavrayabilir.
B1	Kişisel mektupların içinde bulunan olayların, duyguların ve dileklerin tanımlarını, bir mektup arkadaşı ile düzenli yazışacak kadar anlayabilir.
A2	Bildik konular hakkındaki basit türden rutin mektupları ve faksları (soruşturmaları, siparişleri, teyit mektupları vs.) anlayabilir.
	Kısa basit kişisel mektupları anlayabilir.
A1	Kartpostallardaki kısa, basit iletileri okuyabilir.

www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf

Tablo 5. AOBM Yönlendirme İçin Okuma

YÖNLENDİRME İÇİN OKUMA	
C2	B2 gibi
C1	B2 gibi
B2	Önemli ayrıntıları tespit ederek, uzun ve karmaşık metinleri hızlıca tarayabilir. Geniş kapsamlı profesyonel konular hakkındaki gazete haberleri, makaleler ve raporların içeriğini ve önemini hemen anlayabilir ve daha yakından okumanın faydalı olup olmayacağına karar verir.
B1	Belirli bir görevi yerine getirebilmek için, arzu edilen bilgileri tespit etmek ve bir metnin farklı yerlerinden ya da farklı metinlerden bilgi toplamak için daha uzun metinleri tarayabilir.
	Mektuplar, broşürler ve kısa resmî belgeler gibi günlük malzemelerdeki ilgili bilgiyi bulabilir ve anlayabilir.
A2	Reklamlar, prospektüsler, menüler, referans listeleri ve zaman çizelgeleri gibi basit günlük malzemelerdeki özel tahmin edilebilir bilgileri bulabilir.
	Listelerdeki belirli bilgilerin yerini bulabilir ve gerekli bilgiyi ayırt edebilir (örn. bir tamirci ya da pazarlamacı bulmak için ‘Sarı Sayfaları’ kullanmak).
	Her günkü işaretleri ve ilanları anlayabilir: sokaklarda, restoranlarda, tren istasyonlarında gibi kamuya açık alanlarda; işyerlerinde de yönler, talimatlar, tehlike uyarıları gibi.
A1	En genel güncel durumlar hakkındaki tanıdık isimleri, sözcükleri ve çok basit ifadeleri tanıyabilir.

www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf

Tablo 6. AOBM Bilgi ve Tartışma için Okuma

BİLGİ VE TARTIŞMA İÇİN OKUMA	
C2	C1 gibi
C1	Tutumlar ve ima edilen fikirler de dâhil ayrıntılardaki daha ince noktaları tanıyarak sosyal, profesyonel veya akademik yaşamda karşılaşılabilecek uzun ve karmaşık metinlerin birçoğunu ayrıntılı olarak anlayabilir.
B2	Kendi alanındaki yüksek derecede uzmanlık kaynaklarından düşünceleri, fikirleri ve bilgileri alabilir. Terminolojinin yorumunu teyit etmek için arada sırada sözlük kullanabilmesi koşuluyla alanının dışındaki uzmanlık makalelerini anlayabilir.
	Yazarların belirli duruşlar ve bakış açıları edindiği güncel sorunlar hakkında yazılmış olan makaleler ve raporları anlayabilir.
B1	Açıkça belirtilen tartışma metinlerinde varılan temel sonuçları tanıyabilir. Ayrıntılı olarak olmamasına rağmen sunulan konunun ele alınmasıyla ilgili yaklaşımdaki tartışma çizgisini tanıyabilir.
	Bildik konular hakkındaki açık gazete yazılarının önemli noktalarını tespit edebilir.
A2	Mektuplar, broşürler ve olayları anlatan kısa gazete makaleleri gibi karşılaştığı daha basit yazılı malzemelerde verilen belirli bilgileri tanıyabilir.
A1	Özellikle görsel destek var ise daha basit bilgi içerikli malzeme ve kısa basit tanımların içeriği hakkında bir fikir edinebilir.

www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf

Tablo 7. AOBM Talimatları Okuma

TALİMATLARI OKUMA	
C2	C1 gibi
C1	Zor kısımları tekrar okuması koşuluyla talimatları kendi uzmanlık alanında olsun veya olmasın yeni bir makine yahut yöntem ile ilgili ayrıntılı, uzun ve karmaşık talimatları anlayabilir.
B2	Zor kısımları tekrar okuması koşuluyla şartlar ve uyarılar hakkındaki ayrıntılar da dahil olmak üzere alanındaki uzun ve karmaşık talimatları anlayabilir.
B1	Bir alet ile ilgili anlaşılır biçimde yazılmış açık talimatları anlayabilir.
A2	Basit bir dille ifade edildiğinde örneğin, güvenlik kurallarını anlayabilir.
	Günlük yaşamda karşılaşılan telefonlar gibi aletlerin kullanım kılavuzlarını anlayabilir.
A1	Kısa, basit talimatları takip edebilir (Örneğin: x noktasından y noktasına gitmek)

www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf

Ortak Başvuru Metnini kullananlar aşağıdaki maddeleri dikkate almak ve uygun olduğu yerde ifade etmek isteyebilir:

- öğrenen hangi amaçlar için okumaya gerek duyacak ya da olmasını dileyecek /donatılmış olacak/meşgul olmak zorunda kalacak;
- öğrenen hangi okuma şekillerine gerek duyacak yada olmasını dileyecek /donatılmış olacak/meşgul olmak zorunda kalacak.

AOBM’de açıklandığı gibi, ‘metin’ sözcüğü, kullanıcıların/öğrenenlerin aldığı, ürettiği veya alıp verdikleri gerek sözlü bir ifade gerek yazılmış bir parça olsun, herhangi bir dil parçasını kapsamak için kullanılır. Böylece, bir metin olmadan hiçbir iletişim olamaz; dil faaliyet ve süreçlerinin hepsi kullanıcının/öğrenenin ve iletişimde rol alan kişinin/kişilerin metne olan ilgisi doğrultusunda analiz edilir ve sınıflandırılır. Burada, kullanıcı/öğrenen ve iletişimde rol alan herhangi bir kişi/kişiler metni gerek bitmiş bir ürün, gerek insan yapımı bir nesne, ya da işleme sürecindeki bir ürün veya bir nesne olarak görebilir. Bu faaliyetler ve süreçler kısım 4.4. ve 4.5 de biraz ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Sosyal yaşamda metinlerin çok değişik fonksiyonları olabilir ve bu da onların değişik biçim ve maddelerin oluşumlarına denk düşer. Çeşitli *medya* türleri farklı amaçlar için kullanılır. İletişim kanalında, amaç ve fonksiyondaki farklılıklar onlara tekabül eden mesajların sadece içeriğinde değil, mesajların düzenlenmesinde ve sunumunda da değişikliklere yol açar. Bu yüzden, metinler farklı *yazım türlerine* ait olan farklı metin çeşitleri olarak sınıflandırılabilirler.

Prensipte herhangi bir metin her ortamda taşınabilir. Ancak pratikte ortam ve metin birbiriyle yakından ilişkilidir. Yazılı metinler genellikle konuşmanın taşıdığı tam anlamlı fonetik bilgileri taşımaz.

Alfabetik metinler, genellikle bürünsel bilgileri taşımazlar (örneğin; vurgu, cümle vurgusu, duraklama, biçimsel indirgeme, vs.) Sessizlere dayalı ve logo grafik metinler daha az taşırlar. Her ne kadar bir romanda veya oyunda bunlara şüphesiz göndermede bulunabilirse de dil dışı özellikler genellikle metinde temsil edilmezler. Telafi anlamında konuşmada bulunmayan ve uzamsal ortama bağlanan metin dışı özellikler yazmada kullanılır. Üstelik ortamın mahiyeti metnin doğasına çok güçlü bir baskı uygular ya da tersi olur. Uç örnekler olarak taş bir yazıtı üretmek zor ve pahalıdır.

Çok dayanıklı ve taşınamazdır. Mektup ucuz, kullanımı, taşınması kolay bir iletişim türüdür. Ancak hafif ve naziktir. Bir gösterim aracı kullanılarak yapılan elektronik haberleşmenin kalıcı bir nesne üretmesi gerekmez. Tipik olarak taşıdıkları metinler dolayısıyla tezatlıdır: bir durumda dikkatli bir şekilde düzenlenmiş gelecek nesiller için çok değerli bilgileri muhafaza eden ve kutlanan yer ve kişiler için saygı uyandıran dikkatli bir şekilde oluşturulmuş masrafsız bir metin ve diğer tarafta konulu ama haberleşenler açısından geçici ilgisi olan kabaca yazılmış bir not. Dolayısıyla metin tipleri ve faaliyetleri arasındakine benzer bir şekilde metin tipleri ve ortamları arasında da benzer bir sınıflandırmada belirsizliği ortaya çıkar. Fiziksel doğası ve görünüşünden dolayı kitaplar, dergiler ve gazeteler farklı ortamlardır. İçeriklerin doğasına ve yapısına bakarsanız farklı metin türleridirler. Ortam ve metin türü birbiriyle yakından ilişkilidir, her ikisi de yerine getirdikleri fonksiyondan türemişlerdir.

Metin Türlerine Dahil Olanlar

Konuşma, örn.:

- ❖ Kamu ilanları ve talimatlar
- ❖ Topluluk huzurunda konuşmalar, dersler sunumlar, vaizler
- ❖ Ayinler (törenler, resmî dini hizmetler)
- ❖ Eğlence (drama, gösteriler, okumalar, şarkılar)
- ❖ Spor yorumları (futbol, basketbol, boks, at yarışları, vs.)
- ❖ Haber yayınları
- ❖ Halka açık münazaralar ve konuşmalar
- ❖ Kişiler arası diyaloglar ve sohbetler
- ❖ Telefon görüşmeleri
- ❖ İş görüşmeleri.

www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf

Yazılı, örn.:

- ❖ Kitaplar, kurgu ürünü olan veya olmayan, edebi dergiler dahil;
- ❖ Dergiler;
- ❖ Gazeteler;
- ❖ Talimatnameler (kendin yap kitapları, yemek kitapları, vs.)
- ❖ Ders kitapları;

- ❖ Broşürler, prospektüsler;
- ❖ El ilanları;
- ❖ Reklam malzemesi;
- ❖ Kamu levhaları ve ilanları;
- ❖ Süpermarket, bakkal, pazar tezgâhlarındaki levhalar;
- ❖ Malların paketleri ve etiketleri;
- ❖ Biletler, vs.;
- ❖ Formlar ve anketler;
- ❖ Sözlükler (tek dilli ve iki dilli), eşanlamlı sözlükler;
- ❖ Ticari ve mesleki mektuplar, faksalar;
- ❖ Kişisel mektuplar;
- ❖ Denemeler ve alıştırmalar;
- ❖ Kısa notlar, raporlar ve bildirimler;
- ❖ Notlar ve mesajlar, vs.;
- ❖ Veritabanları (haberler, edebiyat, genel bilgi, vs.).

www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf

Tablo 8. AOBM Metni İşleme

	METNİ İŞLEME
C2	Farklı kaynaklardaki bilgileri özetleyebilir, tartışmaları ve açıklanan sebepleri genel sonucun bir uyumlu sunumu olarak yeniden yapılandırır.
C1	Uzun, dikkat gerektiren metinleri özetleyebilir.
B2	Geniş kapsamlı gerçek ve hayali metinleri özetleyebilir, ana temaları ve farklı bakış açıları ele alabilir ve yorumlar yapabilir. Gazetede çıkan haberlerden, mülakatlardan veya görüş, tartışma ve müzakere içeren belgesellerden seçilmiş parçaları özetleyebilir. Bir film ya da oyunun olay örgüsünü ve olaylar zincirini özetleyebilir.
B1	Çeşitli kaynaklardan kısa bilgileri karşılaştırabilir ve onları bir başkası için özetleyebilir. Orijinal metindeki sözcükleri ve sırayı kullanarak, kısa yazılmış pasajları basit bir şekilde yeniden yazabilir.
A2	Öğrenenin sınırlı yeteneği ve deneyimi içindeki bir kısa metinden anahtar sözcükler, cümlecikler ve kısa cümleler seçebilir ve yeniden yazabilir. Anlaşılır el yazısı biçiminde ya da basılmış olan kısa metinlerin aynısını yazabilir.
A1	Standart basılmış bir formatta sunulmuş kısa metinlerin ve tek sözcüklerin kopyasını çıkarabilir.

www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf

Ortak Başvuru Metnini kullananlar aşağıdaki maddeleri dikkate almak ve uygun olduğu yerde ifade etmek isteyebilir:

- Öğrenen hangi tür metinlerle a) Alımlama b) Üretim, c) Etkileşim, d) Arabulucu olarak ihtiyacı olmak/donatılmış olmak/meşgul olmak zorunda kalacak.

Metin dilsel iletişimin her türlü hareketinde merkezdir, ister yüz-yüze olsun ister bir mesafede olsun üretici ve alıcı arasında algılanan dünyaya ait nesnel bir bağdır. Aşağıdaki diyagram kullanıcı/öğrenen, çerçevenin odaklandığı kişi, ve iletişimde rol alan(lar)ın aktiviteleri ve metinleri arasındaki ilişkiyi şematik olarak gösteriyor.

Alımlama. Kullanıcı/öğrenen yine uzakta olan bir ya da daha fazla konuşmacı veya yazar tarafından yazılı veya sözlü bir metin alır ve yanıt vermez.

Okuma

Yazar --- Yazılı metin --- Kullanıcı

5. BÖLÜM

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE METİN SEÇİMİ

Yabancı dil öğrencileri için hazırlanan metinlerin seçimine dair bu alanlarda ortaya konulan verilerin odaklandığı noktaların en önemlilerinden biri, “ öğrenimi olumlu etkileyen faktörler ve bu faktörlerin kolaylaştırıcı rolü” (Thornbury, 2011, s.187) üzerindedir. Bu noktada metin seçiminde belirleyici olan bir diğer husus:

Yabancı dil öğrenimin doğası olarak kabul edildiği şekliyle öğrenimin analitik veya deneyimsel boyut taşınması ile ilgilidir. Buna göre yabancı dil öğreniminde ya geleneksel, kuralcı, belirli ön hazırlığa ve niyete dayalı yöntem ya da deneyimsellikten, tesadüfîlikten ve doğallıktan yana, kuralcı olmayan yöntem öncelenmektedir (Thornbury, 2011, s. 192).

Öğrenci açısından yaklaşıldığında, bir süreliğine hakkında genel bir fikir edinmek amacıyla göz gezdirilen bir metnin cazip sayılması için, bazı zorlayıcı özelliklerden arınmış olması gerekir.

Bir metin ele alındığı zaman metindeki dil kullanımları, sözcük sayısı, tümce yapılarının karmaşık ya da basit olması ve kullanılan deyimler bakımından önem taşımaktadır. Yabancı dil öğretiminde kullanılan yazınsal metinlerde, bilinmeyen çok sayıda sözcük, çok karmaşık tümce yapıları ve çok sayıda deyim bulunmazsa metin daha çok ilgi çeker (Özünlü, 1983, Cibaroğulları, 2007, s.21).

Öğrenci metinle karşılıklı bir mücadeleye girdiği zaman, okuma-anlama süreci bir savaş ortamına benzer. Öğrenci metni anlamak için sözlük ve dilbilgisi kitapları, ders notları gibi silahlarla metne saldırır ancak, metin harcanan onca zamana karşın içinden çıkılamayacak kadar karmaşık bir durum alabilir. Bu karmaşıklığın yardımcı kaynaklarla giderilememesi aslında, bir metnin sadece sözcüklerden ve tümcelerden ibaret olmayan, daha karmaşık bir kimliğe sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

Yabancı dil öğretiminde, öğrencide okuma isteği uyandıracak metinlerle verimli okuma çalışmaları yapılabilir. Öğretim sürecinde, “ okuma-anlama yetisinin kazandırılması ve geliştirilmesinde ilk önemli adım, canlı bir etkileşim sağlayabilecek uygun metinlerin seçimidir (Polat,1990, Kuzu, 1999, s.59).

Metin, öğrenciyi motive etmeli ve kendi dünyası ile yabancı dünya arasında bir köprü, bir geçiş kurmalıdır. Temel yaşamı deneyim alanlarından seçilen metinlerle bu geçiş sağlanabilir. İşte bu yüzden Neuner/Hunfeld (1993) temel yaşam, varoluş deneyim alanlarını biraz daha geniş tutmuştur. Şöyle ki, “temel varoluş deneyimi (doğum, ölüm, dünyada var olma), bireysel kimlik (ben-deneyimi), özel yaşam alanında sosyal kimlik (aile), genel yaşam alanında sosyal kimlik (komşuluk ilişkileri, toplum, devlet ilişkileri), ikili ilişkiler (arkadaşlık, sevgi), yerleşim (ev, yurt yaşamı), çevre (doğa, uygarlık), iş (geçim güvencesi), eğitim, geçim (beslenme, giyinme), devingenlik (trafik), boş zamanı değerlendirme/sanat, iletişim (gösterge sistemlerinin kullanımı, araç-gereçler), sağlık hizmetleri (sağlık, hastalık, bakım), normlar/değerler (ahlaki değerler, dini eğilim), tarihsel deneyim (geçmiş, bugün, gelecek), düşünsel ve ruhsal boyutlar (hayal, anı, refleksler). Bu tür konuları içeren metinlerin seçimi ve derste işlenmesi, öğrenciyi değişik kültür insanların deneyimlerini tanıma olanağı sağlar, aynı zamanda okuma ilgisini pekiştirir. Öğrencinin bilgisi ve deneyimi her geçen gün artar, .../.../ olaylara bakış açısı değişir, sözcük bilgisi ve dilbilgisi gelişir (Neuner/Hunfeld, 1993), kendini de daha sağlıklı değerlendirilebilir (Kuzu, 1999, s.63-64).

“Seçilecek metnin içerdiği konu, öğrencinin ilgilerine, yaşamla ilgili deneyimlerine uygun olmalıdır. Kültürlerarası bildirişimin gerçekleşmesi için kişinin karşılaştığı kurmaca dünya ve kişilerle bağlantılar kurabilmesi, oradaki duygu ve düşünceleri paylaşabilmesi ancak kişinin ön bilgilerinden yararlanmasıyla olanaklıdır” (Dilidüzgün, 1995, s.57).

Metin seçiminde önemli görülen bir başka madde, seçilecek metnin yoğun artalan bilgisi gerektirmeyecek özellikte olmasıdır. Çünkü metinlerde yoğun miktarda kültürel bilginin bulunması, temel ve orta düzeydeki dil öğrencisi için zorlayıcı, güdülenmeyi engelleyici bir durum olarak görülmektedir.

Son olarak denilebilir ki, metin seçiminde önemli görülen bir başka ölçüt, okuma eyleminin ardından kavramayı ölçme noktasında metnin alıştırmaya üretmeye elverişli olmasıdır. Okuma sürecinin devamında, yabancı dil öğrencisinin metni ne kadar anladığını ölçmeye yönelik ve öğrenciyi sözlü ve yazılı üretime teşvik edecek özellikte etkinlik ve alıştırmalar üretmek gerekmektedir.

Metni seçerken öğrenciyi eyleme sürükleyip sürükleyemeyeceği değerlendirilmelidir. Metin, öğrenciyi benzer metinler yazma, kendi hatıralarını anlatma, bir şeyler toplama, metinden bazı rolleri üstlenme fırsatı vermeye uygun, metnin öncesini, sonrasını anlatma, metnin bölümlerini değiştirme gibi çalışmalara ve tartışmaya açık olabilir. Bu şekilde öğrencinin derse katılımı, dersten zevk alması ve daha verimli olması, sonuç olarak dil derslerinin renklenmesi sağlanır (Dilidüzgün, 1995, s.58-59).

Nuttall (1996, s.170-180)’a göre, okuma üniteleri oluşturulurken metinlerin seçilmesinde göz önünde olması gerekli durumlar şu şekildedir: 1) *içeriksel uygunluk*, 2) *işletilebilirlik*, 3) *okunabilirlik*, 4) *çeşitlilik* 5) *özgünlük*, 6) *sunuluş*.

Chastain (1988, s.231-235)'e göre ise, *metin* seçiminde şu unsurların göz önünde bulundurulması gerekmektedir: 1) *öğrencilerin ilgi ve amaçlarına uygunluk*, 2) *okunabilirlik*, 3) *özgünlük*, 4) *okuma yeteneklerini geliştirme düzeyi*, 5) *uzunluk*.

5.1. İÇERİKSEL UYGUNLUK

Yabancı dilde okuma becerilerinin geliştirilmesinde metinlerin içeriksel özellikleri oldukça önem taşımaktadır. Çünkü okuyucular, metin yoluyla bir düşünceye, bir olaya ya da bir duruma varabilmektedir.

Bu sebeple, öğrencilere örnek olarak, sağlıkla ilgili bir metin verilecekse cerrahi bir işlemi anlatan teknik bir metin yerine, öğrencilerin dünya bilgilerini canlı tutabilecek şekilde olan, hastalıklara, beslenmeyle ilgili ya da reçete, prospektüs gibi gündelik yaşamda sıkça karşılaşılan metinler sunulmalıdır.

Çekicilik, içeriksel uygunluk konusunda dikkat edilmesi gereken bir diğer noktadır. Vacca ve Vacca (2002, s.41) metinlerin seçiminde öğrencilerin kişisel ihtiyaçlarının ve ilgilerinin çok fazla önem taşıdığı ve metin seçiminde göz önünde olması gerektiğini savunmaktadır. Örneğin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen 8-10 yaş arasındaki öğrenci grubuna görsel yönden ilgi çekici ve enteresan olaylara yer veren metinler verilebilirken, aynı metinler 20-22 yaş grubu öğrencilere verildiğinde aynı ya da benzer şekilde olumlu etkiyi sunmayacaktır.

5.2. İŞLETEBİLRLİK

Metnin işe yarama düzeyi ile ilgili bir değerlendirme olan işletebilirlik, okuma öğretiminin amaçları içinde yer almaktadır. Burada seçilen metnin, okuma dersinin amaçlarına ve okuma becerilerine uygun oluşu, gerçek yaşam hedeflerine yakınlığı, okuma sorumluluklarını dahil etmesi işletebilirlikle ilgilidir. Buradan hareketle, okuma ünitelerindeki metinler, herhangi bir okuma amacına yönelik değil, alakalı dersin önceden belirlenmiş okuma amaçlarıyla eşleşecek şekilde olmalı ve seçilen metinler öğrencilerin okuma becerilerini ileri düzeye taşımalıdır.

Bunun yanında, metinlerin gerçek yaşamdaki durumlarla örtüşmesi dikkate alınmalıdır. Çünkü, gerçek durumlarla örtüşmeyen metinlerin verilmesi okuyucuların okuma esnasında iyi yönde güdülenme ve anlama düzeylerinin azalmasına sebep olabilmektedir.

Sonuçta, tercih edilen metinlerin okuma ünitesi planındaki amaçlara uygunluğu, yani, işe faydalı olması okuma becerilerinin ileri düzeye taşınmasında oldukça önemlidir.

5.3. OKUNABİLİRLİK

Okunabilirlik, Metin seçiminde önemli olan bir diğer konudur. Nuttall (1996, s.174-176) okunabilirliği belirleyen ölçütlerin, yeni sözcük girdisi ve yapısal güçlük düzeyi olduğunu, Vacca ve Vacca (2002, s.103-111) ise, anlaşılabilirlik düzeyi, kullanılabilirlik düzeyi, ilgi çekicilik düzeyi olduğunu savunmaktadır. Tercih edilen/oluşturulan metinlerin okunabilirliğini sağlamak amacıyla ilk olarak yapılması gereken, okuma materyallerinin kullanılacağı sınıfın düzeyini saptamaktır. Bu sayede, okuma materyalinin nasıl oluşturulacağı (hangi dilbilgisel yapılara, ne kadar yeni sözcüğe, hangi okuma becerilerine yer verileceği) belirlenebilmektedir.

5.4. ÇEŞİTLİLİK

Dil öğrencileri gündelik yaşamda menü, makale, bilet, uyarı, mektup gibi farklı türde pek çok metin biçimiyle karşı karşıya gelmektedir. Bu sebeple, anadil ve yabancı dil öğretiminde okuma becerilerini ileri düzeye taşımak için gerçek yaşamdaki bu metin biçimlerini ders ortamına taşınmalı ve okuma ünitelerinde yeterli sayıda farklı türden metinlere yer verilmelidir. Yani, okuma ünitelerinde sadece belirli metin biçimleri üzerinde durulmamalı ve farklı metin biçimlerine yer vererek dil edincilerinin ders ortamında gerçek yaşamdaki metinlere hazırlanmalıdır.

5.5. ÖZGÜNLÜK

Metinlerin özgünlük açısından taşıdığı özellikler, yabancı dilde okuma becerilerinin öğretimi söz konusu olduğunda metinlerle ilgili önemli bir durumdur.

Nuttall (1996, s.177) yabancı dil öğretiminde özgünlük yönünden dört ayrı metin tipi olduğunu söylemektedir:

1) *özgün metin*, 2) *basitleştirilmiş metin*, 3) *amaca yönelik olarak oluşturulmuş metin*, 4) *doğal olmayan (yapay) metin*.

Özgün Metin: Anadili konuşucularına yönelik, bir öğretim kaygısı güdülmeden oluşturulan metinlerdir. Yani, bu metin biçimi yabancı dil öğretiminde kullanılmak üzere oluşturulan bir ders materyali özelliğinde karşımıza çıkmamaktadır. Anadili konuşucularının günlük yaşamlarında okudukları gazete haberleri, makaleler, köşe yazıları, ilanlar, broşürler v.b. özgün metin niteliğindedir. Anadil konuşucularının günlük yaşamda karşılaştıkları bu çeşitli ölçeklerdeki metinlerin üzerinde hiçbir değişiklik yapılmadan yabancı dil öğretimi sürecinde ders malzemesi olarak kullanılmasıyla bu süreçte *özgün metin biçimi* kullanılmış olmaktadır.

Basitleştirilmiş Metin: Bu metin türünde, gündelik yaşamda karşılaşılan metnin özü ve anlamı değiştirilmeden, küçük uygulamalar yapılır.

Basitleştirilmiş metin; gerçek yaşam için üretilmiş metinlerin üzerinde hedef kitlenin seviyesi gözetilerek metnin anlamı değiştirilmeksizin kısaltmalar yapılarak, bazı kelimeler çıkartılarak yerlerine eş anlamlı sözcükler kullanılarak, anlam bütünlüğünü bozmadan bazı bölümleri çıkartılarak yapılan değişikliklerin var olduğu metinlerdir.

Basitleştirilmiş metinler genellikle özgün metnin hedef dil grubunun dil düzeyine uygun olmadığı durumlarda tercih edilmektedir.

Oluşturulmuş Metin: Derste kullanılacak metinlerin gerçek yaşamda kullanılan durumlar/metinler göz önünde bulundurularak belirli bir amaca yönelik olarak yazar tarafından oluşturulan metin biçimidir. Gazetelerdeki ilan köşelerindeki haberler göz önünde bulundurularak bu metinlere benzer olanların oluşturulması *oluşturulmuş metin* biçimine örnek olarak gösterilebilir.

Yabancı dil öğretimi sürecinde oluşturulmuş metin biçiminin kullanılmasında bazı sakıncalar bulunmaktadır. Bu metin biçimi her ne kadar anadil konuşucuları tarafından oluşturulsa da ele alınan konunun gerçek yaşamdaki durumlara benzetilmesinde kimi sorunlar yaşanabilmektedir. Bu sorunlar oluşturulan metinlerin gerçek yaşamdaki durumları yansıtmada başarısız olmasına dolayısıyla yabancı dil öğrencilerinin gerçek durumlara yeteri kadar hazırlanamamasına neden olmaktadır. Yani, oluşturulmuş metin biçiminin anadili konuşucuları tarafından belirli bir veri tabanından hareketle hazırlanmasının yerine tamamen sezgisel yollarla oluşturulmaya çalışılması önemli sorunlara sebep olmaktadır.

Doğal Olmayan (Yapay) Metin: Gerçek yaşamdaki durumlara benzetme kaygısı güdülmeden oluşturulan metin biçimidir. Oluşturulmuş metinde görülebilecek sorunlar doğal olmayan metin biçimi için de geçerlidir. Bu metin biçimi daha çok alıştırma çalışmalarında kullanılmaktadır.

Sonuç olarak; yabancı dilde okuma becerilerinin metin türü açısından öğretimi sürecinde *özgün metin, basitleştirilmiş metin, oluşturulmuş metin, doğal olmayan metin* olmak üzere dört farklı biçimin kullanılabilmesi görülmektedir. Nuttall'ın (1996, s.177) da belirttiği gibi yabancı dil öğretimi sürecinde bu metin biçimlerinden en çok tercih edilenler *özgün metin* ve *basitleştirilmiş metin* biçimleridir. Nuttall bu metin biçimlerinden de daha çok *özgün metin* biçimine yer verilmeye çalışıldığını ancak bu metin biçiminin erek dil grubunun düzeyine uygun olmaması durumunda *basitleştirilmiş metin* biçiminin tercih edildiğini belirtmektedir.

5.6. SUNULUŞ

Metinlerin sunuluş biçimi metinlere ilişkin dikkat edilmesi gereken son noktadır. Özellikle yabancı dil öğrenimi süreci göz önünde bulundurulduğunda okuma becerilerine ilişkin temel amaç, yabancı dil öğrencilerinin akıcı bir okur olmaları ve günlük yaşamda karşılaştıkları yabancı dildeki metinleri yeterli düzeyde anlamalarıdır.

Bu gerekçelerden dolayı okuma ünitelerindeki metinler bir yazar tarafından oluşturulmuş olsa bile öğrencilere sunulurken doğal ortamındaki biçimiyle

sunulmalıdır. Örneğin, bir web sayfasındaki metin ders ortamına taşınmak isteniyorsa düz metin biçiminde değil yine web sayfası biçiminde sunulmalıdır.

Bu sunum biçiminin aynı zamanda öğrencilerin okuma sürecindeki güdülenmişlik düzeyini attırması da olasıdır. Çünkü gerçek yaşamdaki biçimleriyle sunulan metinleri etkili bir biçimde okuyan yabancı dil öğrencisi, yabancı dil grubunun seviyesine yaklaştığını ve gerçek metinleri okuyabildiğini düşünecek ve bu durum güdülenmişlik düzeyini olumlu yönde etkileyecektir.

Metinlerin sunulmasında ayrıca kullanılan resimler/fotoğraflar, yazı karakteri, punto büyüklüğü, sayfa yapısı gibi unsurların da iyi bir biçimde seçilmesi ve oluşturulması okuma sürecine olumlu katkıda bulunacaktır.

Sonuç olarak metinlerin gerçek yaşamdaki durumlara benzetilerek sunulması ve metnin yazı karakteri gibi biçimsel özelliklerine dikkat edilmesi metnin oluşturulması sürecinde önem taşımaktadır.

6. BÖLÜM

YÖNTEM

6.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışmada da nitel araştırma yöntemlerinden *doküman incelemesi* kullanılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek (2005, s.193-201) doküman incelemede; 1) dokümanlara ulaşma, 2) orijinalliği kontrol etme, 3) dokümanları anlama 4) veriyi analiz etme 5) veriyi kullanma aşamalarının bulunduğunu belirtmektedir.

Çalışmada doküman inceleme aşamaları sistemli bir biçimde uygulanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle çalışmanın konusu olan yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili kitaba ulaşılmıştır. Çalışmanın veri kaynağı olan ders kitabı; tarihi belge niteliğinde olmadığından bu verilerin orijinalliğinin kontrol edilmesi gerekmemektedir. Ancak yine de kitap asıl kaynaktan elde edilmiştir ve orijinallik özelliğini taşımaktadır.

İncelemenin üçüncü aşamasında doküman karşılaştırmalı olarak ve geliştirilen “*Okuma ünitelerini/etkinliklerini değerlendirmeye yönelik kontrol listesi*”ne göre incelenmiştir.

Veriden örneklem seçme aşamasında ise, kitabın okuma bölümlerinde yer alan sınırlandırılmış metinlerin türsel ve özgünlük açısından özellikleri incelenmiştir.

Çalışmada bu örneklem tekniğinin kullanılmasının temel amacı; seçilen örneklerle incelenen kitaptaki olumlu ya da olumsuz durumları çarpıcı biçimde yansıtabilmektir.

Yıldırım ve Şimşek (2005, s.200) dokümanlardan elde edilen verilerin mutlaka sayısallaştırılması veya nicelleştirilmesinin gerekmebileceğini, araştırmacının saptadığı kategoriler ve analiz birimi doğrultusunda yaptığı analizden sonra bulduğu sonuçları düzyazı biçiminde rapor edebileceğini, sayısallaştırmanın araştırmacının bir seçimi olduğunu belirtmektedir.

Çalışmada verilerin büyük oranda sayısallaştırılması amaçlanmıştır. Ancak verilerin sayısallaştırılmadığı durumlarda; saptanan kategoriler ve analiz birimleri doğrultusunda yapılan analizler ve bulunan sonuçlar rapor biçiminde sunulmuştur.

Sonuç olarak çalışmada temelde *var veya yok* sayısallaştırma biçimi kullanılmıştır. Bu sayısallaştırma biçimi bütün kategorilerde uygulanmıştır.

Doküman incelemesinin son aşaması; *veriyi kullanma* aşamasıdır. Çalışmada verilerin incelenmesi ve yorumlamanın yapılmasının ardından verilere ilişkin kimi sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, veri konumundaki yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili ders kitabının okuma becerilerine ilişkin bölümlerinin başarılı ve başarısız oldukları durumları içermektedir.

Verilerin kullanılması ile elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda çalışmada yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili kitabın okuma becerilerine ilişkin bölümlerinin nasıl olması gerektiği hakkında önerilerde bulunulmuştur. Sonuç olarak çalışmadaki yöntem ve bu yöntemin uygulanma aşamaları şu şekilde özetlenebilir:

Tablo 9. Araştırma Modeli

1.Tercih edilen araştırma modeli	2.Çalışma deseni	3.Veri toplama yöntemi				
Nitel araştırma modeli	Durum çalışması İç içe girmiş çoklu desen tipi	Doküman analizi				
		3.1.Dokümana ulaşma	3.2. Orijinallik	3.3. Dokümanları anlama	3.4. Veriyi analiz etme	3.5. Veriyi kullanma
		Bütün dokümana ulaşıldı	Bütün veriler orijinal	Veriler karşılaştırmalı olarak hazırlanan kontrol listesine göre değerlendirildi	Özgünlük İçerik Bağlam	Genel öneriler

Yıldırım ve Şimşek (2005)

6.2. EVREN

Bu çalışmanın evrenini; Yabancı Dil olarak Türkçe öğretimi üzerine hazırlanan **Yeni Hitit 2** kitabı B1 düzeyi okuma metinleri oluşturmaktadır.

6.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine hazırlanan ilgili kitabın okuma becerisine ilişkin temel kazanımları ne düzeyde gerçekleştirdiğini belirleyebilmek amacıyla öncelikle “*Okuma Ünitelerini/Etkinliklerini Değerlendirmeye Yönelik Kontrol Listesi*” hazırlanmış ve ilgili kitap, bu kontrol listesinde yer alan ifadelerle göre araştırmacı tarafından incelenmiştir. Böylesi bir kontrol listesinin hazırlanarak kullanılmasındaki temel amaç; çalışmayı daha nesnel bir zemine oturtmaktır. Bu kontrol listesi hazırlanırken Avrupa dil gelişim dosyasında yer alan kontrol listesindeki ifadelerden, Munby’ın (1985, s.176-184) hazırlamış olduğu dil becerileri taksonomisinden, Bloom’un bilişsel alanları basamaklandığı taksonomisinden, Vacca ve Vacca’nın (2002,s.109-111) hazırlamış olduğu ders kitaplarının okunabilirliğini ölçmeye yönelik kontrol listesinden, okuma becerisini konu alan diğer kaynaklardaki bilgilerden ve konuyla ilgili uzmanların görüşlerinden faydalanılmıştır.

6.4. VERİ ÇÖZÜMLEME TEKNİKLERİ

Bu çalışmada, inceleme konusu yapılan kitap “*Okuma Ünitelerini/Etkinliklerini Değerlendirmeye Yönelik Kontrol Listesi*”ndeki ifadelerle göre incelenmiştir.

Bu incelemeler *var veya yok* biçimi ile sayısallaştırılmıştır. Ancak bu sayısallaştırma biçimi; 1) var, 2) yok, 3) kısmen var 4) kısmen yok biçiminde dörtlü bir yapıya dönüştürülmüş, var için; (√),yok için; (×), kısmen var için ise, (+), kısmen yok için ise, (-) sembolleri kullanılmıştır.

Çalışmada doküman analizi yöntemi ile toplanan veriler ayrıca araştırmacının incelemeleri doğrultusunda rapor olarak sunulmuş ve koşulların elverişli olduğu iki durumda da sayısallaştırılmaya yer verilmiştir.

7. BÖLÜM

BULGULAR, TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME

Çalışmanın bu bölümünde, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine hazırlanmış ilgili kitabın okuma becerilerine ilişkin bölümleri incelenerek bu bölümlerin okuma becerilerine yönelik kazanımları ne düzeyde içerdiği ve gerçekleştirdiği tartışılacaktır. Bu bölümün temel amacı; söz konusu kitabın okuma becerilerini kazandırmaya yönelik izlediği yöntemi; kullanılan materyallerin, hazırlanan etkinliklerin özelliklerini belirlemektir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine hazırlanan kitap incelenirken öncelikle söz konusu kitabın okuma bölümlerinde yer alan metinler belirlenerek bu metinlerin türü, özgünlük açısından taşıdığı özellikleri, içerikleri incelenmiştir.

Bu döküm çalışmasının ardından, söz konusu kitap hazırlanan “*okuma ünitelerini/etkinliklerini değerlendirmeye yönelik kontrol listesi*”ndeki maddelere göre incelenmiştir. Kontrol listesine göre yapılan bu incelemede hem dökümü yapılan durumlar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş hem de kitabın okuma becerilerine ilişkin olan ve sayısallaştırılamayan pek çok durum burada incelenmiştir.

İnceleme sonucunda, ele alınan kitabın okuma becerilerine yönelik bölümlerindeki metinlere ilişkin yapılan tespitler şu şekildedir:

7.1. YENİ HİTİT 2 B1 KİTABINDAKİ METİNLERİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Çalışmanın bu bölümünde **Yeni Hitit 2** kitabındaki metinlerin; türsel özellikleri, özgünlük açısından taşıdığı özellikleri ve konu dağılımını ele alınmaya çalışılacaktır.

7.1.1. Metinlerin Tür Özellikleri

Yabancı dil öğretimi sürecinde farklı türden metinlere ve bu metinleri anlamlandırmaya yönelik etkinliklere yer verilmesi okuma becerisinin geliştirmesi açısından oldukça önemli olduğu daha önceki bölümlerde vurgulanmıştı. Yabancı dil öğrenim sürecinde, diğer becerilerde olduğu gibi, okuma becerilerine ilişkin en temel hedef; yabancı dil öğrenen öğrencilerin dil seviyesini hedef dili anadili olarak konuşan grubun düzeyine yükselmektir. Bu da ancak hedef dili anadili olarak konuşanların gerçek yaşamda karşılaştığı metin türlerinin ders ortamına taşınması ve bu metinleri anlamlandırmaya ilişkin yeterli sayıda ve nitelikte etkinliklere yer verilmesi ile gerçekleştirilebilir.

Bu çalışmada incelenen **Yeni Hitit 2** kitabındaki metinlerin türsel özelliklerinin aşağıda belirtilen biçimde olduğu gözlemlenmiştir:

Daha önce de belirtildiği gibi, sadece bütünsellik değeri taşıyan metinler çalışma kapsamına alındığı için, boşluk doldurma alıştırmalarına yer veren metinler incelemeye alınmamaktadır. Metin türleri ile ilgili ölçüt Günay (2003)'ün belirlemiş olduğu metin tiplerinden faydalanılarak hazırlanmıştır. Araştırmacının metin türlerini belirlemede bakış açısını destekler nitelikte, metinlerin taşıdıkları genel özelliklerden yola çıkılarak böyle bir sınıflandırma yapılabileceği, bu bağlamda araştırmacı tarafından bir ölçüt hazırlanabileceği düşünülmektedir.

Bu bağlamda, **Yeni Hitit 2** kitabında boşluk doldurma etkinliklerine dayalı metinler olmaksızın, ünitelerin başında ve ilerleyen kısımlarında yer verilen metinlere bakıldığında, metin sayısı 50 olarak tespit edilmiştir.

Bu metinlerin türlere göre dağılımları şu şekildedir; çeşitli konularda bilgi veren metinler 14, diyalog 1, kısa betimleme 3, anı 3, biyografi 8, anlatısal öykü 2, deneme 7; görüşme 3; duyuru 1; söyleşi 6, makale ve burç falı 1 adettir. Çalışma kapsamında ele alınan bütüncül metinlerle ilgili olarak, şiir, gazete haberi, betimleyici kısa öykü, ilan, efsane, mektup, dilekçeye ve son olarak da özgeçmişe yer verilmemiştir. Ancak söz konusu metin türleri boşluk doldurma veya metin tamamlama etkinliklerinde vardır.

7.1.1.1. Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Hazırlanan Kitaptaki Metinlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı

Tablo 10. Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Hazırlanan Kitaptaki Metinlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı

	Anlatısal Metin	Betimleyici Metin	Söyleşimsel Metin	Sözbilimsel Metin	Kanıtlayıcı Metin	Açıklayıcı Metin	Buyurucu Metin	Önceden Haber Verici Metin	Toplam
Yeni Hitit 2	2	14	10	-	8	14	1	1	50

Günay (2003)

Orta düzey için hazırlanan bu kitap, yabancıların Türkçeyi kullanarak girmesi muhtemel olan bağlamları tanıtmayı, bu bağlamların dilsel özelliğini kavratmayı ve bu bağlamlarda nasıl davranmaları gerektiği bilgisini vermeyi amaçlamaktadır. Bundan dolayı bu kitapta yoğunlukla bütünsel olarak diyalog gibi bir söyleşimsel metnin kullanılması beklenmektedir. Çünkü bu diyaloglar, hem Türkçeyi alış-veriş yapmak, sipariş vermek gibi pratik gereksinimler için kullanmak isteyen yabancıların ihtiyaçlarına yanıt vermekte hem de dilbilgisel yapıların daha kolay sunulmasını sağlamaktadır. Ancak gerek temel düzeyde gerekse orta ve ileri düzeylerde dil edincileri broşür, duyuru, anket, tanıtıcı metin gibi pek çok farklı türde metinle karşı karşıya gelmektedir. Ders ortamında kullanılmak üzere hazırlanan bu kitapta ise, bütün türlerin toplam sıklığına oranla diyalog kullanılarak hazırlanan metinlere çok az yer verildiği görülmektedir.

Söz konusu kitaptaki metin türleri, Avrupa dil gelişim dosyasında yer alan okuma becerilerine ilişkin ölçütler açısından incelendiğinde de Yeni HİTİT 2’de bu kriteri gerçekleştirecek metin türlerine çok sayıda yer verilmediği görülmektedir. Avrupa dil gelişim dosyasında belirtilen okuma becerilerine ilişkin temel kriterler incelendiğinde, orta düzey (B1 ve B2) için yukarıda verilen türlere ek olarak röportaj, haber özetleri, resmi ve özel mektuplar, açık biçimde yazılan öyküler, raporlar, makaleler, eleştiri yazıları gibi metin türlerinin kullanılması gerektiği belirtilmektedir. Ancak incelediğimiz kitaptaki metinlerin türlerinin sıklık oranları ile Avrupa dil gelişim dosyasındaki, okuma becerilerine ilişkin temel kriterlerinde vurgulanan türler arasında

tam bir örtüşmenin olmadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, incelenen kitaplarda yoğun biçimde yer verilen metin türleri Avrupa dil gelişim dosyasında belirlenen türlerin dışındadır. Çünkü Avrupa Dil Gelişim Dosyası'nda (CEF,2000) *B1* düzeyindeki öğrencilerin okuma süreçlerinde gerçekleştirmesi gereken temel davranışlar şu şekilde belirlenmiştir:

1. Gündelik yaşamla ilgili ve bildik konularla ilgili kısa gazete haberlerinin ana konularını anlayabilirim.
2. Güncel konu ya da olaylarla ilgili gazete ya da dergilerdeki sütunları, röportajları okuyabilirim.
3. Bağlamdan bilinmeyen sözcüklerin anlamını tahmin edebilirim. Böylece, konu tanıdık ise, anlatımın anlamının ortaya çıkarabilirim.
4. Haber özetleri gibi kısa metinlere göz gezdirebilir, ilgili gerçekleri ve kimin neyi nerede yaptığına ilişkin bilgileri bulabilirim.
5. Kısa, basit broşürlerdeki en önemli bilgiyi anlayabilirim.
6. Basit mesajları ve resmi mektupları anlayabilirim.
7. Özel mektuplarda aktarılan olayları, duygular ve dilekler ile ilgili bölümleri anlayabilirim.
8. Açık bir biçimde kurgulanmış öykünün ana konusunu anlayabilir ve en önemli olayları fark edebilirim.

Sonuçta genel olarak yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan söz konusu kitaptaki metinler tür özellikleri açısından incelendiğinde kitaplarda sadece birkaç tür üzerinde yoğunlaşıldığı ve farklı metinlere yeterli sayıda yer verilmediği görülmektedir.

7.1.1.2. Metinlerin Özgünlük Açısından Özellikleri

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi üzerine hazırlanan Yeni HİTİT 2 kitabında tercih edilen metinlerin özgünlük açısından taşıdığı özellikler şu şekilde tespit edilmiştir:

Yeni Hitit 2 kitabındaki metinler, özgünlük açısından incelendiğinde *oluşturulmuş metin* biçimine büyük oranda yer verildiği görülmektedir. Okuma becerisine ilişkin bölümlerde 14 *oluşturulmuş metin*, 1 *özgün metnin*, 35 *sadeleştirilmiş metnin* yer almaktadır. Yani ele aldığımız yabancılar için Türkçe öğretimi üzerine yazılan **Yeni**

Hitit 2 kitabındaki metinler özgünlük açısından değerlendirildiğinde en fazla yazar tarafından gerçek yaşam durumları için hazırlanmış metinler üzerinde değişiklikler yapılarak hazırlanan *sadeleştirilmiş metin* türüne yer verildiği görülmektedir. Metinlerde en az tercih edilenin metin ise, *özgün metindir*. Bunun, B1 düzeyindeki öğrencilerin seviye olarak özgün metinler üzerinde hiçbir sadeleştirme yapılmadan orijinal haliyle verilmesine yeterli olmadığı ve metinlerin özgün halde sunulması sonucunda anlama güçlüğü yaşayarak öğrenciyi zorlayacağı ve motivasyonunu kıracağı düşüncesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. İncelenen kitaptaki metin biçimleri ile bu biçimlerin kullanılma sıklıkları şu şekildedir:

Daha öncede belirtildiği gibi yabancı dil öğretimi sürecinde ders materyali olarak *oluşturulmuş* ve *doğal olmayan metin* biçimlerinin kullanılması bazı sorunlar yaratabilmektedir. Bu tür metinlerin kullanıldığı durumlarda söz konusu metinler daha çok sezgisel yöntemlerle oluşturulduğundan gerçek yaşamdaki durumları yansıtmaya başarısı düşmekte dolayısıyla, yabancı dil öğrencilerine gerçek yaşamda kullanılmayan durumların öğretilmesine sebep olmaktadır. Bu gibi nedenlerden ötürü yabancı dil öğretiminde daha çok *özgün* ve *sadeleştirilmiş metin* biçimlerine yer verilmeye çalışılmalıdır. Sadeleştirilmiş metin biçimi oluşturulurken de yapılan kısaltmalara, değişimlere dikkat edilmeli ve metnin yapısı bozulmamalıdır.

Yabancı dil öğretimi sürecinde oluşturulmuş ve doğal olmayan metin biçimlerine de yer verilebilir. Ancak oluşturulmuş metinler hazırlanırken sezgisel yöntemlerin yerine bir veri tabanından (özgün metinler, ses kayıtlar gibi) hareket edilmelidir. Doğal olmayan metinler ise, daha çok alıştırılmalarda tercih edilmelidir.

Bu bağlamda sayısal verilerden de anlaşılacağı üzere, yabancılara Türkçe öğretimi üzerine hazırlanan söz konusu kitaptaki sınırlı bütüncül metinler açısından bu durumların büyük oranda göz önünde bulundurulduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, incelenen kitabın genelinde metinlerin özgünlük açısından taşıdığı özelliklerin dil öğretimindeki rolünün ve eğitsel işlevinin dikkate alındığının, söz konusu metinlerin bilimsel bir yöntemle hazırlandığı gözlemlenmektedir.

Tablo 11. Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Hazırlanan Kitaptaki Metinlerin Özgünlük Açısından Biçimlere Göre Dağılımı

	Oluşturulmuş Metin	Özgün Metin	Sadeleştirilmiş Metin	Toplam
Yeni Hitit 2	14	1	35	50

7.1.1.3. Metinlerin İçeriksel Uygunluğu

Önceki bölümlerde vurgulandığı gibi metin seçiminde göz önünde bulundurulması gereken diğer bir nokta da metinlerin içeriksel özellikleridir. Bu açıdan yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi sürecinde yeterli sayıda farklı ve ilgi çekici konuya yer veren metinler seçilmeye çalışılmalıdır. Yabancılara Türkçe öğretimi üzerine hazırlanan söz konusu kitaptaki metinlerin konuları incelendiğinde ise, karşımıza şu tablo çıkmaktadır.

Yeni Hitit 2 kitabında oldukça farklı konuda metinlerin yer aldığı görülmektedir. Kitaplarda en fazla ele alınan ilk üç konunun; gündelik yaşam, ünlü kişilerle ilgili biyografiler ve köşe yazıları (deneme, makale, söyleşi) olduğu görülmektedir.

İncelenen kitaptaki metinlerin en çok bilgilendirici nitelikli gündelik yaşama ilişkin konuları içerdiği görülmektedir. Bu tür metinleri ünlü kişilerle ilgili biyografiler ve köşe yazıları (deneme, makale, söyleşi) takip etmektedir.

Gündelik yaşama ilişkin kişisel gelişim, moda, marka tutkunluğu, örgü, hurafeler, burç falları gibi insanı ve insan yaşamını konu alan metinlerin seçildiği görülmüştür. Sağlıkla ilgili genel bilgiler sunan 1 metin seçilken sağlık konusuna spor konusunda seçilmiş metinlerin içinde konuyla bağlantılı olarak değinildiği gözlemlenmiştir. Spor konulu metinlerin içeriğini ise gündelik sporlar, yaz-kış sporları, fanatizm, fanatik taraftarlar oluşturmaktadır. Meslek konusunda genel olarak meslek seçimini, iş hayatında yaşanan sorunları ve iş hayatında başarıyı artırmak adına yapılması gerekenleri konu alan metinler seçilmiştir. Sanat konusunda sanatın ve sanat türlerinin neler olduğunu konu alan tek bir metinle beraber ayrı ayrı sokak sanatlarının, tiyatro, dans, resim ve heykel sergilerinin anlatıldığı metinlere yer verilirken müzik, dans, sporla ilgilenen ünlü sanatçı ve sporcularla ilgili bilgiler içeren metinlere de ayrıca yer verilmiştir. Antalya film festivali tarihini ve ilk sporlar olarak bilinen binicilik, güreş, okçuluk ile basketbol ve

tenisin tarihleri hakkında kısa bilgileri konu alan 2 metin bulunmaktadır. Türk kültürü olarak Anadolu'daki giyim tarzı ve bayram konusuna değinilirken çevre sorunları konusunda son yıllarda en çok üzerinde durulan nesli tükenen hayvanlar ve küresel ısınma sorununun ele alındığı metinler seçilmiştir. Coğrafya konusunda Anadolu'dan yerler seçildiği ve duygular konusunda da özel günler, bayramlar, günlük hayat, iş hayatı gibi hayata dair konulardan bahsedildiği görülmektedir.

Kitapta gündelik yaşamı konu edinen metinlerin diğerlerine oranla daha fazla yer alması doğal bir durumdur. Ama Türkçeyi öğrenen yabancıların seyahat, ekonomi, ticaret, sanat, eğitim, çevre gibi konularda yazılmış metinlerle karşılaşabilecekleri göz önünde bulundurulduğunda farklı konularda yazılmış metinlerin kitapta daha çok yer alması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Ele alınan kitaptaki metinlerin konu dağılımı şu şekildedir:

7.1.1.4. Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Hazırlanan Kitaptaki Metinlerin Konulara Göre Dağılımı

Tablo 12. Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Hazırlanan Kitaptaki Metinlerin Konulara Göre Dağılımı

	Yeni Hitit 2
Gündelik Yaşam	10
Sağlık	1
Meslekler	3
Spor	5
Ünlü Kişiler	7
Mekanlar	3
Teknoloji	2
Türk Kültürü	2
Duygular	4
Etik Değerler	1
Hayvanlar	1
Coğrafya	2
Çevre Sorunları	2
Tarih	2
Sanat	4
Eğitim	1

Ele alınan kitap *okuma ünitelerini/etkinliklerini değerlendirmeye yönelik kontrol listesi*'ne göre incelendiğinde ise, kitaptaki metinlerin özelliklerinin şu şekilde olduğu görülmektedir:

7.1.1.5. Okuma Ünitelerini/Etkinliklerini Değerlendirmeye Yönelik Kontrol Listesindeki Metinlere İlişkin İfadeler ve Ele Alınan Kitabın Bu Kontrol Listesindeki İfadelere Göre Değerlendirilmesi

Tablo 13. Okuma Ünitelerini/Etkinliklerini Değerlendirmeye Yönelik Kontrol Listesindeki Metinlere İlişkin İfadeler ve Ele Alınan Kitabın Bu Kontrol Listesindeki İfadelere Göre Değerlendirilmesi

Metinlere İlişkin İfadeler	
	Yeni Hitit 2
1. Farklı türlerde metinler yer alıyor.	√
2. Özgün metinlere yer veriliyor.	+
2.1. Özgün metin kullanılıyor.	-
2.2. Basitleştirilmiş metin kullanılıyor.	√
2.3. Oluşturulmuş metin kullanılıyor.	+
3. Metinlerin okunabilirliği öğrencilerin düzeyine uygundur.	+
3.1. Metinlerin uzunluğu düzeye uygundur.	+
3.2. Metinlerin yapı güçlüğü düzeye uygundur.	+
3.3. Metinlerdeki yeni sözcük girdisi düzeye uygundur.	+
4. Metinlerin içeriksel özellikleri öğrencilerin düzeyine uygundur.	+
4.1. Metinlerin konuları ilgi çekicidir.	-
4.2. Metinler gerçek yaşamdaki durumlara uygundur.	+
4.3. Metinler öğrencilerin dünya bilgisine uygundur.	-
4.4. Metinler gerçek yaşamdaki durumlara/amaçlara uygundur.	+
5. Metinler okuma becerilerini geliştirmeye elverişlidir.	+
6. Metinlerin sunuluş biçimi yeterlidir.	-
6.1. Metinler gerçek yaşamdaki biçimlerine benzer biçimde sunulmaktadır.	√
6.2. Metinlerin yanında yer alan resimler, fotoğraflar metnin içeriği ile ilişkilidir.	+
6.3. Metinlerin punto, karakter gibi özellikleri okumaya elverişlidir.	+

Munby (1985, s.176-184), Vacca Vacca (2002, s.109-111)

Yabancılara Türkçe öğretimi üzerine hazırlanan ders kitaplarında seçilen metinlerin öğrenci düzeyine uygunluğunun literatürde sıklıkla ifade edildiği üzere bilgisayar tabanlı çalışmalar doğrultusunda belirlenebildiği gibi alanda çalışmış öğretici deneyimleriyle oluşan sezgilerin de belirleyici olduğu yaygın olarak bilinmektedir. Okuma metinlerinde kullanılan ölçütlerin doğası gereği öznelliğinin yanı sıra deneysel araştırmalar yaparak da bu ölçütler belirlenebilmektedir. Fakat bunun yanı sıra öğretici deneyim ve sezgileri de önem taşımaktadır. Bu doğrultuda yukarıda verilmiş olan Okuma Ünitelerini/Etkinliklerini Değerlendirmeye Yönelik Kontrol listesindeki değerlendirmeler alanda çalışan, uygulamalar yapan araştırmacının kendi deneyim, gözlem ve sezgilerinden hareketle yapılmıştır. Araştırmacının gözlemlerine göre yapılan Okuma Ünitelerini/Etkinliklerini Değerlendirmeye Yönelik Kontrol Listesindeki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında yabancılara Türkçe öğretmek için hazırlanmış Yeni HİTİT 2 kitabı B1 düzeyinde yer alan metinlerin farklı türlerde seçilmiş kısmen özgün metinler olduğu görülmektedir. Bu özgün metinler çoğunlukla sadeleştirme yoluyla uyarlanarak sunulmuştur. Sadeleştirilmiş metinlerin yanında oluşturulmuş metin türüne de kısmen yer verildiği belirlenmiştir. Metinlerin okunabilirlik düzeyi, uzunluğu öğrenci düzeyine kısmen uygundur. Metinlerin içeriksel özelliklerine bakıldığında metinlerin gerek yaşamdaki durum ve amaçlara kısmen uygun olduğu fakat ilgi çekicilik açısından konuların kısmen yetersiz olduğu görülmektedir. Metinler gerçek yaşamdaki biçimlerine benzer olarak sunulmuştur. Metinlerde yer alan resim ve fotoğraflar metin içeriği ile kısmen ilintili olurken yine metinlerin punto, karakter gibi özellikleri de okumaya kısmen elverişlidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Metinler, iletişimi sağlayan en temel yapılardır ve dil öğretiminde önemli yer tutar. Yabancı dil öğretiminde kullanılan ders kitaplarında ne tür metinlere yer verileceği, bu metinler seçilirken nelere dikkat edilmesi gerektiği üzerinde dikkatle durulması gereken bir noktadır. Metinlerin okuma becerileri altında ders kitaplarında önemli bir yer tutması nedeniyle çalışmanın ikinci bölümünde, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin geliştirmesi hedeflenen beceri alanı olan okuma becerisinin ne olduğu üzerinde durulmuş ve buradan hareketle üçüncü bölümde çalışmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise, yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi üzerine hazırlanan **Yeni Hitit 2** kitabı B1 düzeyinde yer alan metinler okuma becerileri altında incelenmiş ve türlerine göre sınıflandırılmıştır. İncelenen metinler ayrıca konu, özgünlük durumu ve içeriksel açıdan da değerlendirilmiştir.

Çalışmanın son bölümü olan bu bölüm ise, aktarılan kuramsal bilgiler ışığında yapılan incelemelerin sonuçlarını ve bu sonuçlara yönelik önerileri içermektedir. Bu doğrultuda bu bölümde, yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanan söz konusu kitabın okuma becerilerine ilişkin bölümleri üzerine yapılan incelemenin sonuçları aktarılacaktır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanan söz konusu kitabın okuma becerilerine ilişkin bölümleri üzerine yapılan çalışma sonucu genel olarak ulaşılan sonuçlar ve öneriler şu şekildedir:

1. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine hazırlanan kitapta genel olarak bilgilendirici metin türünün tercih edildiği görülmektedir. Kitaplarda bilgilendirici metin türünün tercih edilmesindeki temel sebep; kitapların yabancılara Türkçe kullanarak girebilecekleri gerçek yaşam durumlarına hazırlamayı amaçlamasıdır.
2. İncelenen kitapta, genel olarak özellikle bir tür çeşitliliğine dikkat edilmediği ve kitabın Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenleri gündelik yaşamda karşılaşılabilecekleri durumlardan farklı olarak daha çok köşe yazıları bağlamında deneme, biyografi ve söyleşi türden metinlere hazırladığı görülmektedir. Ancak göz

ardı edilmemelidir ki, gerek pratik amaçlar için gerekse ileri düzeyleri de içeren ve sınıf ortamında kullanılması amacıyla hazırlanmış kitapta düzeye ve gereksinimlere uygun olarak farklı türden metinlere de yer vermeye çalışılmıştır.

3. Kitapta özgünlük açısından en çok sadeleştirilmiş metin kullanıldığı görülmüştür. Kitap düzeyi göz önüne alındığında metinlerde sadeleştirme yoluna gidilerek öğrencinin anlama sürecinin kolaylaştırılması ve öğrenciyi motive ederek okumanın daha eğlenceli hale getirilmesi amaçlandığı görülmektedir.
4. Ayrıca yazar tarafından hazırlanan oluşturulmuş metin türüne de rastlanmıştır. Diğer bir deyişle, yazar tarafından gerçek yaşamdaki durumlar düşünülerek hazırlanan metin türüne de söz konusu kitapta sıkça yer verilmiştir.
5. Kitabın küçük bir bölümünde oluşturulmuş metinlerin hazırlanırken gerçek yaşamdaki durumların göz ardı edildiği ve benzetimlerin gerçek yaşamdan alınan verilerden oluşturulan bir veri tabanına dayandırılarak hazırlanmadığı görülmektedir. Bu durum da, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen yabancılara gerçek yaşamda görülmeyen durum ve kullanımların öğretilmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle yabancı dil öğretiminde daha çok ya gerçek yaşamda kullanılan metinler sınıf ortamına taşınarak kullanılmalı ya da özgün nitelikteki bu metinler öğrenci grubunun düzeyine uygun biçimde uyarlanarak kullanılmalıdır. Diğer metin biçimleri ise, daha çok etkinliklerde tercih edilmelidir.
6. Kitaptaki metinlerin okunabilirlik düzeyinin belirlenmesi için hem kitapta yer alan 50 metnin incelenmesinden hem de oluşturulan *okuma ünitelerini/etkinliklerini değerlendirmeye yönelik kontrol listesindeki* metinlerin okunabilirlik düzeyine ilişkin maddelerden hareketle kitapta metinlerin okunabilirlik düzeylerinin genellikle hedef grubun düzeyine uygun bir biçimde oluşturulduğu görülmektedir.
7. Yabancılara Türkçe öğretimi üzerine hazırlanan kitaptaki metinlerin içeriksel özellikleri incelendiğinde bu metinlerin büyük oranda geliştirilebilir olduğu diğer bir deyişle kısmen yeterli olduğu gözlemlenmektedir. Metinlerde en çok gündelik hayata ilişkin konuların ele alındığı ve kısmen ilgi çekici bir nitelik taşıdığı gözlemlenmiştir.
8. Metinlerin hedef grubun dünya bilgisine kısmen uygun olduğu görülmektedir. Bu açıdan metin seçiminde konu çeşitliliği, konunun ilgi çekiciliği, gerçek yaşamdaki

metinlere uygunluğu gibi durumlar göz önünde bulundurulmalıdır. Öğrencinin gerçek yaşamla bağ kurabilmesini sağlayacak nitelikte metinler seçilmelidir.

9. Yabancılara Türkçe öğretimi üzerine hazırlanan kitaptaki metinler sunuluş biçimleri açısından incelendiğinde metinlerin geliştirilebilir olduğu gözlemlenmektedir. İncelenen kitabın bir kısmında metinlerin gerçek yaşamdaki biçimlerine benzer olarak sunulmadığı ve metinle birlikte yer alan karikatür, resim gibi görsel öğelerin metni yeteri düzeyde desteklemediği ancak punto büyüklüğü, yazı karakteri gibi yazımsal özelliklerin de okumaya kısmen elverişli olduğu görülmektedir. Burada belirtilen eksiklerin giderilmesi için örneğin metin olarak bir web sayfası alınmışsa bu metin kitapta da düz metin yerine web sayfası biçiminde yer almalı yani söz konusu metin gerçek yaşamdaki biçimine benzetilmelidir. Ayrıca metinlerin yanında yer alan görsel öğeler rastgele seçilmemeli, görsel öğeler seçilirken konuya uygunluğu, ilgi çekiciliği gibi özellikler kontrol edilmelidir.
10. Avrupa dil gelişim dosyasında yer alan okuma becerilerine ilişkin ölçütler açısından incelendiğinde Yeni HİTİT 2’de kullanılan metin türlerinin Avrupa dil gelişim dosyasında belirtilen metin türlerinden biraz farklı olduğu ve Avrupa dil gelişim dosyasında yer alan metin türlerine de Yeni HİTİT 2 kitabında sayıca az yer verildiği görülmektedir. B1 ve B2 düzeyi için kullanılan türlere ek olarak röportaj, haber özetleri, resmi ve özel mektuplar, açık biçimde yazılan öyküler, raporlar, makaleler, eleştiri yazıları gibi metin türlerine de yer verilmelidir. Sonuç olarak, incelenen kitapta yoğun biçimde yer verilen metin türleri Avrupa dil gelişim dosyasında belirlenen türlerin dışındadır.
11. Yabancı dil kitaplarında seçilen metinlerin hedef dil ve kültürünü öğretmede büyük rol oynadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla Yeni HİTİT 2 kitabında kültür aktarımı yapan daha fazla metne yer verilebilir.

Sonuç olarak hem yapılan gözlemler sonucu aktarılan bilgilerden ve sayısal verilerden hem de *okuma ünitelerini/etkinliklerini değerlendirmeye yönelik kontrol listesi*’ne göre yapılan incelemelerden yabancılara Türkçe öğretimi üzerine hazırlanan kitabın okuma becerilerine ilişkin bölümlerindeki metinlerde kimi eksikliklerin bulunduğu gözlemlenmektedir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin ders kitapları üzerinden metinlerle sağlandığı, metin üzerinden dil öğretimiyle oldukça sık karşılaşıldığı

düşünülürse söz konusu ders kitaplarında seçilecek metinlerin ne tür içeriklerle hazırlanması gerektiğine dikkat edilmesi büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Ankara Üniversitesi Tömer. (2016). *Yeni Hitit 2*. Ankara: Tömer.
- Aytaç, G. (1995). *Edebiyat üzerine, Littera edebiyat yazıları*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Berardo, S.A. (2006). The Use of Authentic Materials in the Teaching of Reading. *The Reading Matrix, Vol. 6, No. 2, September*, 60-69.
- Brown, H. D. (2001). *Teaching by Principles an Interactive Approach to Language Pedagogy*. (2. Baskı). New York: Longman.
- Chastain, K. (1988). *Developing Second Language Skills. Theory and Practice*. (3. Baskı) Florida: Harcourt Brace Jovanovich.
- Cibaroğulları, F. (2007). Edebi Metinlerin Yabancı Dil Fransızca'nın Öğretiminde Kullanımı. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Common European Framework of Reference for Languages. www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf (15 Haziran 2007).
- Çetinkaya, G. (2004). *Anadilde ve Yabancı Dilde Okuma Sürecine Yönelik Gözlemler: Okuma ve Anlama Stratejileri Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demircan, Ö. (1990). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Ekin Eğitim Yayıncılık.
- Demircan, Ö. (2005). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim Okullarında Yabancı Dil Öğretimi*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Demirel, Ö. (2011). *Yabancı Dil Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilidüzgün, Ş. (1995). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazınsal Metinler. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Günay, V. D. (2003). *Metin Bilgisi*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Durmuş, M. (2013). İkinci/ yabancı dil öğretiminde özgün ve değiştirilmiş dilsel girdi üzerine. *Turkish Studies*, 1291-1306.
- Hadley, A.O. (2003). *Teaching Language in Context*. (3rd Edition). Massachusetts: Heinle & Heinle Publishers.
- İşeri, K. (1998). Okuma Ediminin Eğitimsel İşlevi. *Dil Dergisi*. Sayı 70.
- Kıran, Z. ve Kıran, A. Z. (2000). *Yazınsal Okuma Süreçleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Korkut vd., (2016). *Dil Bilimleri ve Dil Öğretimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Krashen, S. (1985). The input hypothesis: issues and implications. London: Longman.
- Krashen, S. D., and Terrell, T. D. (1983). *The Natural Approach: Language Acquisition in the Classroom*. Hayward Calif : The Alemany Press. içinde 131-132.
- Kuzu, T. (1999). Yabancı Dil Öğretiminde Okuma Anlama Becerisini Kazandırılması. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lüleci, M. (2011). Gerçek'leşsek de mi, Öğretsek? Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Otantik Malzeme. III. Uluslar arası Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü ve Türk Dil Kurumu Yay., 541-553
- Mackey, W.F. (1965). *Language Teaching Analysis*, Longman 1965.
- Munby, J. (1979). *Communicative Syllabus Desing*. (2nd Edition). New York: Cambridge University Press.
- Nunan, D. (1998). *Second Language Teaching & Learning*. Massachusetts: Heinle & Heinle Publishers.
- Nuttall, C. (1996). *Teaching Reading Skills in a Foreign Language*. Oxford: Macmillan Heinemann.
- Polat, T. (1993). Yazınsal metinler ve yabancı dil olarak Almanca öğretimi. *İÜ Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, VIII: 181-189.
- Richard, J. C. And Schmidt, R. (2002). *Longman Dictionary of Language Teaching And Applied Linguistics*, Longman.

- Rivers, W.M. (1964). *The Psychologist and the Foreign Language Teacher*, Chicago, University of Chicago Press, 1964.
- Tapan, N. (1990). Yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kültür bağlamının değerlendirilmesi. *İÜ Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, VII: 55-68.
- Titone, R. (1968). *Teaching Foreign Languages: An Historical Sketch*, Georgetown University Press, Washington D.C.
- Thornbury, S. (2011). Language Teaching Methodology. In James Simpson (Eds.), *The Routledge Handbook of Applied Linguistics* (pp.185-199), Routledge.
- Thorndike, E.I. (1921). *The Teacher's Word Book*, New York: Columbia Teacher's College.
- Ünalın, Ş. (2006). *Türkçe Öğretimi*. (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Vacca, R. T. ve Vacca, J. A. (2002). *Content Area Reading*. (7th Edition). Boston: Allyn & Bacon Press.
- Van Dijk, T. A. (1989). *Text and Context. Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse*. (50. Baskı). New York: Longman Group.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (5. Basım). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, C. (2006). *Yeni Öğretim Programına Göre Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 24/06/2019

Tez Başlığı / Konusu: YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE METİN SEÇİMİ: YENİ HİTİT B1 DÜZEYİ

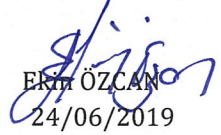
Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 62 sayfalık kısmına ilişkin, 24/06/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %5 'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

EKİN ÖZCAN
24/06/2019

Adı Soyadı: EKİN ÖZCAN

Öğrenci No: N13221694

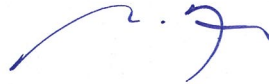
Anabilim Dalı: TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI

Programı: YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR

(DOÇ. DR. MUSTAFA DURMUŞ)

HACETTEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF TURKISH STUDIES
THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF TURKISH STUDIES
TO THE DEPARTMENT OF TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Date: 24/06/2019

Thesis Title / Topic: THE SELECTION OF TEXTS IN TEACHING TURKISH AS A OREIGN LANGUAGE: YENİ HİTİT B1

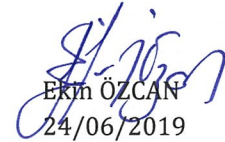
According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options stated below on 24/06/20129 for the total of 56 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 5 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Decleration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Turkish Studies Institute Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

EKİN ÖZCAN
24/06/2019

Name Surname: EKİN ÖZCAN

Student No: N13221694

Department: TURKISH STUDIES

Program: TEACHING TURKISH AS A FOREIN LANGUAGE

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

(DOÇ.DR. MUSTAFA DURMUŞ)

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:24/06/2019

Tez Başlığı / Konusu: YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE METİN SEÇİMİ: YENİ HİTİT B1 DÜZEYİ

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

EKİN ÖZCAN
24/06/2019

Adı Soyadı: EKİN ÖZCAN
Öğrenci No: N13221694
Anabilim Dalı: TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI
Programı: YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

(DOÇ.DR. MUSTAFA DURMUŞ)

Telefon: 0-312-2976771

Faks: 0-3122977171

E-posta: turkiyat@hacettepe.edu.tr

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS BOARD WAIVER FORM FOR THESIS WORK

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TURKISH STUDIES TO THE DEPARTMENT PRESIDENCY

Date:24/06/2019

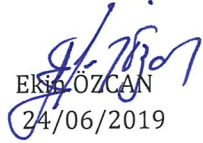
Thesis Title / Topic: THE SELECTION OF TEXTS IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE: YENİ HİTİT B1

My thesis work related to the title/topic above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

EKİN ÖZCAN
24/06/2019

Name Surname: EKİN ÖZCAN

Student No: N13221694

Department: TURKISH STUDIES

Program: TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

(DO..DR. MUSTAFA DURMUŞ)

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE METİN SEÇİMİ: YENİ HİTİT B1 DÜZEYİ

ORIJINALLIK RAPORU

%**5**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**3**

İNTERNET
KAYNAKLARI

%**0**

YAYINLAR

%**3**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to Konya Necmettin Erbakan University Öğrenci Ödevi	% 1
2	www.ijlet.com İnternet Kaynağı	% 1
3	Submitted to Gaziantep Aniversitesi Öğrenci Ödevi	% 1
4	www.turkcede.org İnternet Kaynağı	<% 1
5	www.ipek.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
6	www.jasstudies.com İnternet Kaynağı	<% 1
7	Submitted to TechKnowledge Turkey Öğrenci Ödevi	<% 1
8	turkcede.org İnternet Kaynağı	<% 1

